

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «ΜΜΕ και Δημοκρατία υπό τον Bolsonaro: Ένας Trump των Τροπικών», Juliano Zeiden Benvido
- «Ο κοινοβουλευτισμός της γκαζόζας», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Θεσμική διολίσθηση χωρίς τέλος», Γιώργος Γεραπετρίτης
- «Με πλειοψηφία μεταβλητής γεωμετρίας», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Ο δικαστής ως Άγιος Βασίλης», Θάνος Παπαϊωάννου
- «Αναθεώρηση του άρθρου 32Σ για την εκλογή Προέδρου Δημοκρατίας», Πέτρος Παραράς
- «Η αναθεώρηση του άρθρου 32 - Λυδία λίθος για τις πολιτικές εξελίξεις», Χάρης Τσιλιώτης
- «Η αναθεώρηση των μειωμένων προσδοκιών», Γιώργος Σωτηρέλης
- «Η διαφωνία και η παρεξήγηση», Κώστας Χρυσόγονος
- «Η αποσύνδεση», Θανάσης Διαμαντόπουλος

Νέες δραστηριότητες του Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου – Ιδρύματος Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου

Εκδηλώσεις

- «100 Χρόνια από το Σύνταγμα της Βαϊμάρης», 14/3/19, 18:00, Ινστιτούτο Γκαίτε (Ομήρου 14-16)
- «Ζητήματα δικαστικού ελέγχου των νόμων σε σχέση με κανόνες δικαίου υπέρτερης τυπικής ισχύος (Σύνταγμα/Ενωσιακό Δίκαιο)», 19/3/19, 18:00, Αίθουσα Ρακτιβάν ΣΤΕ
- «Ο ρόλος της κοινοβουλευτικής αντιπολίτευσης», 28/3/19, 18:00, Δικηγορικός Σύλλογος Αθηνών

Προγράμματα

- «Ολοκληρωμένη υπηρεσία καταπολέμησης των διακρίσεων και προώθησης της κοινωνικής ένταξης των ατόμων με αναπηρία»

Νέες εκδόσεις

- Βαρβάρα Γεωργοπούλου, «Κοινοβουλευτική αντιπολίτευση – Θεσμικές διαστάσεις και πολιτική πράξη 1975-2015», νέο βιβλίο στη Σειρά του Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου «Δοκίμια για την Πολιτική και το Σύνταγμα», εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2019, 279 σελ.

ΜΜΕ και Δημοκρατία υπό τον Bolsonaro: Ένας Trump των Τροπικών;

Juliano Zeiden Benvido, Καθηγητής Συνταγματικού Δικαίου, Πανεπιστήμιο της Brasília

Η δημοκρατική οπισθοδρόμηση αποτελεί κρίσιμο ζήτημα στη Βραζιλία, ειδικά μετά την εκλογή του ακροδεξιού Προέδρου Jair Bolsonaro. Η τάση αυτή ήταν ορατή ήδη σε μια εμπειρική μελέτη του Zachary Elkins, η οποία βασίζεται στον δείκτη τύπων της δημοκρατίας (V-DEM) του 2017, όπου η Βραζιλία ανήκει στην κατηγορία που ονομάζει «προβληματικά σημεία» μαζί με άλλες οκτώ χώρες: τη Νικαράγουα, την Πολωνία, την Ταϊλάνδη, την Τουρκία, την Ουγγαρία, το Εκουαδόρ, τη Βενεζουέλα και τη Βολιβία. Παρ' όλο που η Βραζιλία εξακολουθεί να παρουσιάζει, σύμφωνα με τα στοιχεία αυτά, ένα σχετικά υψηλό επίπεδο δημοκρατίας σε σύγκριση με τις οκτώ αυτές χώρες (συγκρίσιμο μόνο με την Πολωνία και την Ουγγαρία), διαπιστώνεται ένα ενδιαφέρον φαινόμενο: μια ταχεία βελτίωση της δημοκρατίας από ένα πολύ χαμηλό σημείο αφετηρίας, που ακολουθείται από μια ταχεία χειροτέρευση. Το ίδιο μοτίβο παρατηρείται επίσης στην Πολωνία και την Ουγγαρία και πιθανόν οφείλεται στην εντυπωσιακή μετάβαση από τον αυταρχισμό στη δημοκρατία και στην αυξανόμενη θεσμική τυποποίηση των πρακτικών στις χώρες αυτές. Η οπισθοχώρηση φαίνεται να ακολουθεί μια παρόμοια πορεία και συνδέεται με την άνοδο του Κόμματος του Νόμου και Δικαιοσύνης (PiS) στην Πολωνία, τον Βίκτορ Ορμπάν και το κόμμα Fidesz στην Ουγγαρία, και την πολιτική κρίση που κορυφώθηκε με την καθαίρεση της Προέδου Dilma Rousseff και την επακόλουθη εκλογή του Jair Bolsonaro.

Η Πολωνία και η Ουγγαρία δεν θεωρούνται τα πλησιέστερα φαινόμενα με τις εξελίξεις στη Βραζιλία. Στην πραγματικότητα, το φαινόμενο Bolsonaro μοιάζει αρκετά διαφορετικό. Ίσως πιο κατάλληλη είναι η σύγκριση μεταξύ Jair Bolsonaro και Donald Trump, ανεξάρτητα από τους ξεχωριστούς βαθμούς δημοκρατικής και θεσμικής ανθεκτικότητας στις δύο χώρες. Ο Omar Encarnación υποστηρίζει αναλύοντας την εξωτερική πολιτική ότι ο Bolsonaro είναι στην πραγματικότητα «μια ακραία αντιδραστική και χαρακτηριστική εκδήλωση του φαινομένου της "Τραμποποίησης" του λατινοαμερικανικής δεξιάς». Αυτός είναι ένας σωστός ορισμός. Ο Ishaan Tharoor, στη Washington Post, υποστηρίζει ότι «ο Bolsonaro ανήκει στον δεξιό άξονα του Trump», καθώς εντοπίζει παρόμοιες συμπεριφορές των δύο ηγετών. Στην πραγματικότητα, ο Bolsonaro αποκαλείται «Trump των Τροπικών»

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «ΜΜΕ και Δημοκρατία υπό τον Bolsonaro: Ένας Trump των Τροπικών;», Juliano Zeiden Benvido
- «Ο κοινοβουλευτισμός της γκαζόζας», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Θεσμική διολίσθηση χωρίς τέλος», Γιώργος Γεραπετρίτης
- «Με πλειοψηφία μεταβλητής γεωμετρίας», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Ο δικαστής ως Άγιος Βασίλης», Θάνος Παπαϊωάννου
- «Αναθεώρηση του άρθρου 32Σ για την εκλογή Προέδρου Δημοκρατίας», Πέτρος Παραράς
- «Η αναθεώρηση του άρθρου 32 - Λυδία λίθος για τις πολιτικές εξελίξεις», Χάρης Τσιλιώτης
- «Η αναθεώρηση των μειωμένων προσδοκιών», Γιώργος Σωτηρέλης
- «Η διαφωνία και η παρεξήγηση», Κώστας Χρυσόγονος
- «Η αποσύνδεση», Θανάσης Διαμαντόπουλος

ή «Trump της Νότιας Αμερικής», το τελευταίο από τον ίδιο τον Trump. Το πλαίσιο έχει επίσης σημασία. Ίσως το γεγονός ότι και οι δύο χώρες είναι προεδρικές δημοκρατίες και μέρος της Αμερικής μπορεί να εξηγήσει αυτόν το τρόπο πρόσληψης του φαινομένου. Ο τρόπος με τον οποίο διεξήχθησαν οι εκλογές τους, με τη μαζική χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και μια ριζική απόκλιση από την παραδοσιακή εκστρατεία, ευνοεί μια τέτοια σύγκριση.

Τώρα που ο Bolsonaro είναι πια Πρόεδρος, οι συγκρίσεις αυτές αποκτούν μια νέα διάσταση και είναι εντυπωσιακό πόσο πολυτάραχες ήταν οι πρώτες μέρες του στην εξουσία, με σκάνδαλα να ξεσπούν διαρκώς από την ερευνητική δημοσιογραφία στα κύρια μέσα μαζικής ενημέρωσης - ένα φαινόμενο που επίσης συνέβη στις Ηνωμένες Πολιτείες με τον Trump. Υπάρχει στη Βραζιλία ένα συναρπαστικό κίνημα των μέσων ενημέρωσης που διαταράσσουν την επικοινωνία μέσω των μέσων κοινωνικής δικτύωσης που ο Πρόεδρος Bolsonaro και το περιβάλλον του έχουν υιοθετήσει ως άμεσο σύνδεσμο τους με τη βάση τους. Η Βραζιλία, όπως συμβαίνει και στις Ηνωμένες Πολιτείες, αποτελεί ιδανικό παράδειγμα του ανταγωνισμού ανάμεσα στα παλιά και τα νέα μέσα ενημέρωσης, τη σχέση της δημοσιογραφίας με το Twitter, το Facebook και το Whatsapp. Αυτή η δυναμική προσθέτει μια νέα διασταση στην παραδοχή ότι σε νέες δημοκρατίες όπως η Βραζιλία η επικράτηση μιας φυσιολογικής όπως ο Bolsonaro θα οδηγήσει αναπόφευκτα στην αιχμαλωσία των μέσων ενημέρωσης ή σε αυξανόμενη πίεση στους δημοσιογράφους, όπως συνέβη στην Ουγγαρία και την Πολωνία. Αν και ο ίδιος ο Bolsonaro και οι οπαδοί του, οι λεγόμενοι «bolsominions», επιτίθενται διαρκώς στον Τύπο και στους δημοσιογράφους, τουλάχιστον προς το παρόν τα βασικά μέσα ενημέρωσης προβαίνουν σχεδόν καθημερινά σε αποκαλύψεις που αφορούν την κυβέρνηση και τους συμμάχους του.

Παρά το γεγονός ότι τα βραζιλιάνικα μέσα ενημέρωσης εξακολουθούν να είναι σε μεγάλο βαθμό συγκεντρωτικά, ο έστω περιορισμένος πλουραλισμός που υπάρχει μπορεί να είναι κρίσιμος για τον αποτελεσματικό έλεγχο της προεδρίας του Bolsonaro. Φυσικά, ο Πρόεδρος Bolsonaro έχει ήδη ανοίξει μερικά από τα χαρτιά του: το γραφείο του είναι σε μεγάλο βαθμό στελεχωμένο με στρατηγούς (γεγονός που φέρνει μνήμες της στρατιωτικής δικτατορίας του 1964-1985), υπέγραψε διατάγματα ώστε να παρακολουθούνται οι ΜΚΟ στη χώρα, καθώς και για την αύξηση του αριθμού των δημοσίων υπαλλήλων που επιτρέπεται να χαρακτηρίζουν πληροφορίες ως απόρρητες, διόρισε ένα υπουργικό συμβούλιο του οποίου ο λόγος είναι καθαρά εναντίον της προστασίας του περιβάλλοντος, της ακαδημαϊκής ελευθερίας, είναι εχθρικό προς μειονοτικές ομάδες και πιστεύει στην ύπαρξη μιας διεθνούς συνωμοσίας της Αριστεράς και του διεθνισμού. Ο διχαστικός λόγος του, που προκαλεί πόλωση, υπήρξε η στρατηγική του πριν και μετά την εκλογή του. Ωστόσο, η κυβέρνησή αυτή αντιμετώπισε αλλεπάλληλες κρίσεις μέσα σε δύο μήνες από την ανάληψη των καθηκόντων της, ενδεχομένως με ρυθμό που δεν έχει προηγούμενο.

Η ερευνητική δημοσιογραφία έδωσε, σε λιγότερο από δύο μήνες, μια σειρά ρεπορτάζ που επηρέασαν τον πυρήνα της Κυβέρνησης,

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «ΜΜΕ και Δημοκρατία υπό τον Bolsonaro: Ένας Trump των Τροπικών;», Juliano Zeiden Benvido
- «Ο κοινοβουλευτισμός της γκαζόζας», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Θεσμική διολίσθηση χωρίς τέλος», Γιώργος Γεραπετρίτης
- «Με πλειοψηφία μεταβλητής γεωμετρίας», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Ο δικαστής ως Άγιος Βασίλης», Θάνος Παπαϊωάννου
- «Αναθεώρηση του άρθρου 32Σ για την εκλογή Προέδρου Δημοκρατίας», Πέτρος Παραράς
- «Η αναθεώρηση του άρθρου 32 - Λυδία λίθος για τις πολιτικές εξελίξεις», Χάρης Τσιλιώτης
- «Η αναθεώρηση των μειωμένων προσδοκιών», Γιώργος Σωτηρέλης
- «Η διαφωνία και η παρεξήγηση», Κώστας Χρυσόγονος
- «Η αποσύνδεση», Θανάσης Διαμαντόπουλος

παρέχοντας πλούσιο υλικό για την αστυνομία και τους εισαγγελείς ώστε να ξεκινήσουν διώξεις εναντίον ισχυρών προσώπων του περιβάλλοντος Bolsonaro. Η κυβέρνηση, η οποία σπεύδει να περάσει μια συνταξιοδοτική μεταρρύθμιση και ένα νομοσχέδιο κατά της διαφθοράς στο Κογκρέσο, βλέπει να μειώνεται η υψηλή υποστήριξή που ακόμα απολαμβάνει.

Το κλίμα μπορεί να αλλάξει και ο Πρόεδρος Bolsonaro ενδέχεται να ξανακερδίσει κάποια δύναμη εάν επιτύχει να περάσει το οικονομικό του πρόγραμμα από το Κογκρέσο. Ωστόσο οι προοπτικές δεν είναι ευνοϊκές για αυτόν. Μέχρι τώρα τα περισσότερα από τα προβλήματα που αντιμετωπίζει πηγάζουν από εσωτερικά ζητήματα της ομάδας του Προέδρου Bolsonaro, όχι από ενέργειες της αντιπολίτευσης, η οποία προσπαθεί να ανασυγκροτηθεί μετά την απώλεια της Προεδρίας και πολλών εδρών στο Κογκρέσο. Το κατακερματισμένο κομματικό σύστημα της Βραζιλίας, με 30 κόμματα και τον μεγαλύτερο αριθμό νέων προσώπων στην ιστορία του Κογκρέσου, βοηθάει να γίνει κατανοητή η δύσκολη σχέση με την κυβέρνηση - η πλειοψηφία του προέδρου Bolsonaro στο Κογκρέσο φαίνεται πιο ασταθής από ό,τι αναμενόταν αρχικά. Καθώς τα σκάνδαλα εμφανίζονται όλο και περισσότερο στις ειδήσεις, το κόστος των διαπραγματεύσεων με το Κογκρέσο ενόψει αυτού του κατακερματισμού έχει αυξηθεί. Σε αντίθεση με τις Ηνωμένες Πολιτείες, οι Πρόεδροι της Βραζιλίας πρέπει να σχηματίσουν συνασπισμό με άλλα κόμματα για να κυβερνήσουν και η υποστήριξή τους μπορεί να εξαφανιστεί γρήγορα μόλις αυξηθεί το πολιτικό κόστος συμμετοχής στην κυβέρνηση. Η καθαίρεση της Προέδρου Dilma Rousseff το 2016 είναι το πιο πρόσφατο τραυματικό παράδειγμα αυτού του φαινομένου.

Ίσως η καλύτερη αποτύπωση αυτής της ακολουθίας γεγονότων είναι τα λόγια του πρώην πρωτοπαλίκαρου του Bolsonaro, Gustavo Bebbiano μετά την απόλυσή του: «Θα έπρεπε να ζητήσω συγγνώμη από τη Βραζιλία που συνέδραμα στην εκλογή του Bolsonaro. Ποτέ δεν φανταζόμουν ότι θα είναι τόσο αδύναμος Πρόεδρος». Αυτή είναι πράγματι μια δραματική στροφή για μια χώρα που μόλις βγήκε από την κρίση της καθαίρεσης της Προέδρου της και από μια σειρά σκανδάλων που αφορούν την πολιτική της τάξη.

(επιλογή-μετάφραση: Αλκμήνη Φωτιάδου)

<http://www.iconnectblog.com>, 28/2/2019

Ο κοινοβουλευτισμός της γκαζόζας

Ξενοφών Κοντιάδης, Καθηγητής Συνταγματικού Δικαίου, Πρόεδρος του Ιδρύματος Τσάτσου

Η ριζοσπαστική-κινηματική Αριστερά παραδοσιακά αντιμετωπίζει τον κοινοβουλευτισμό αν μη τι άλλο με αμφιθυμία. Η κριτική και η διαμαρτυρία από τον ΣΥΡΙΖΑ, κατά την περίοδο άσκησης αντιπολίτευσης, δεν περιορίστηκαν σε πρόσωπα, πολιτικές συμπεριφορές ή στη λειτουργία του κράτους, αλλά υπό τας γραμμάς έθεσαν υπό αμφισβήτηση τους ίδιους τους θεσμούς της κοινοβουλευτικής, «αστικού τύπου» δημοκρατίας.

Στο επίκεντρο αυτής της κριτικής τέθηκαν το Κοινοβούλιο και οι

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «ΜΜΕ και Δημοκρατία υπό τον Bolsonaro: Ένας Trump των Τροπικών;», Juliano Zeiden Benvido
- «Ο κοινοβουλευτισμός της γκαζόζας», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Θεσμική διολίσθηση χωρίς τέλος», Γιώργος Γεραπετρίτης
- «Με πλειοψηφία μεταβλητής γεωμετρίας», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Ο δικαστής ως Άγιος Βασίλης», Θάνος Παπαϊωάννου
- «Αναθεώρηση του άρθρου 32Σ για την εκλογή Προέδρου Δημοκρατίας», Πέτρος Παραράς
- «Η αναθεώρηση του άρθρου 32 - Λυδία λίθος για τις πολιτικές εξελίξεις», Χάρης Τσιλιώτης
- «Η αναθεώρηση των μειωμένων προσδοκιών», Γιώργος Σωτηρέλης
- «Η διαφωνία και η παρεξήγηση», Κώστας Χρυσόγονος
- «Η αποσύνδεση», Θανάσης Διαμαντόπουλος

βουλευτές. Ως εραστές της ρήξης με τον κοινοβουλευτισμό, οι εκπρόσωποι της ριζοσπαστικής Αριστεράς εμφανίσθηκαν μεν, ως κυβέρνηση πια, να διατρανώνουν ότι είναι «κάθε λέξη του Συντάγματος», στην πραγματικότητα όμως λειτούργησαν με περιφρόνηση για τη διαβουλευτική λογική των κοινοβουλευτικών θεσμών. Επιχειρώντας να ταυτιστούν με το Σύνταγμα, αυτό που υπονόησαν ήταν ότι ο θεμελιώδης νόμος δεν είναι παρά ένα εργαλείο στα χέρια των κρατούντων, ταυτισμένο με αυτούς, και όχι το κανονιστικό πλαίσιο που θεσπίστηκε ακριβώς για να περιορίζει την άσκηση της εξουσίας τους.

Η επιτυχία των κοινοβουλευτικών θεσμών συναρτάται με μια συγκεκριμένη συνταγματική και πολιτική κουλτούρα. Όταν αυτή απουσιάζει ή υπονομεύεται, οι κανόνες του κοινοβουλευτικού παιχνιδιού δοκιμάζονται. Η λανθάνουσα ή δεδηλωμένη αμφισβήτηση της φιλελεύθερης, αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας εν ονόματι της αναδιανομής εξουσιών, πόρων και προνομίων υπέρ ημετέρων λαμβάνει τη μορφή της καταστρατήγησης, του ευτελισμού ή της αλλοίωσης των κοινοβουλευτικών θεσμών.

Η μαεστρία με την οποία διαρρήχθηκαν οι κοινοβουλευτικές ομάδες των μικρότερων αντιπολιτευόμενων κομμάτων στο περιθώριο της Συμφωνίας των Πρεσπών υποκρύπτει επίσης μια κυνική προσέγγιση του κοινοβουλευτικού συστήματος. Η αντικατάσταση της ιδεολογικά ανεργάτιστης κυβερνητικής συμμαχίας ΣΥΡΙΖΑ-ΑΝΕΛ από μια κοινοβουλευτική πλειοψηφία-κουρελού δεν αποτελεί παρά την άλλη όψη του ίδιου νομίσματος. Όμως οι νομικές ακροβασίες ως προς τη θέση των αποσχισθέντων (ή αποστατών;) βουλευτών στο κοινοβουλευτικό οικοδόμημα δεν έχουν ιστορικό προηγούμενο.

Τι σημαίνει ότι έξι ανεξαρτητοποιηθέντες βουλευτές στηρίζουν την κυβέρνηση, επιθυμούν να προσμετρηθούν στην κοινοβουλευτική πλειοψηφία, αλλά ορισμένοι από αυτούς ανήκουν και στην υπό διάλυση κοινοβουλευτική ομάδα του αντιπολιτευόμενου πλέον τέως κυβερνητικού εταίρου, ενώ ταυτόχρονα εκπροσωπούνται από τον κοινοβουλευτικό εκπρόσωπο του ΣΥΡΙΖΑ στις εκάστοτε κρίσιμες ψηφοφορίες; Πόσο πιο χαμηλά μπορούν να πέσουν οι κοινοβουλευτικές διαδικασίες όταν ένας βουλευτής υποστηρίζει ότι τον έστειλαν για γκαζόζα, ως πρόσχημα αποχής από ψηφοφορίες και άρα ως μέσο πίεσης προς την κυβέρνηση από τον πρώην εταίρο της για να μεθοδευθεί η επιβίωση της κοινοβουλευτικής του ομάδας; Πόση θεσμική ανευθυνότητα αποκαλύπτει η κατά παραγγελία έναρξη μιας συζήτησης για την τροποποίηση ή επανερμηνεία του Κανονισμού της Βουλής με αποκλειστικό κριτήριο την εξυπηρέτηση σκοτεινών συμφωνιών μεταξύ των πρώην κυβερνητικών εταίρων; Πώς οργανώνεται αυτός ο κοινοβουλευτισμός της γκαζόζας, που εκφυλίζει κάθε έννοια πολιτικής αξιοπιστίας και τι θέαμα προσφέρει στους πολίτες;

Η υπονόμευση του κοινοβουλευτισμού εκκινεί από το δήθεν ριζοσπαστικό ιδεολόγημα της αδιαμεσολάβητης πολιτικής συμμετοχής και από τη λογική των «λαϊκών συνελεύσεων», ως βασικών συστατικών του συνταγματικού λαϊκισμού. Πρόκειται για μία αντίληψη που προσεγγίζει τη συμμετοχή και την αντιπροσώπευση ως αντιθετικό ζεύγμα. Όμως η συμμετοχή δεν

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «ΜΜΕ και Δημοκρατία υπό τον Bolsonaro: Ένας Trump των Τροπικών;», Juliano Zeiden Benvido
- «Ο κοινοβουλευτισμός της γκαζόζας», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Θεσμική διολίσθηση χωρίς τέλος», Γιώργος Γεραπετρίτης
- «Με πλειοψηφία μεταβλητής γεωμετρίας», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Ο δικαστής ως Άγιος Βασίλης», Θάνος Παπαϊωάννου
- «Αναθεώρηση του άρθρου 32Σ για την εκλογή Προέδρου Δημοκρατίας», Πέτρος Παραράς
- «Η αναθεώρηση του άρθρου 32 - Λυδία λίθος για τις πολιτικές εξελίξεις», Χάρης Τσιλιώτης
- «Η αναθεώρηση των μειωμένων προσδοκιών», Γιώργος Σωτηρέλης
- «Η διαφωνία και η παρεξήγηση», Κώστας Χρυσόγονος
- «Η αποσύνδεση», Θανάσης Διαμαντόπουλος

αντιτίθεται στην αντιπροσώπευση και τον κοινοβουλευτισμό, αλλά στην αποχή και τον αντισυστημικό ακροδεξιό λόγο.

Ο κοινοβουλευτισμός της γκαζόζας απωθεί τους πολίτες. Η αδιαφάνεια, οι παρακοινοβουλευτικές μεθοδεύσεις και η παραχάραξη των κανόνων αντιπροσώπευσης εξυπηρετούν μόνον εκείνους που επιδιώκουν μία ανέλεγκτη εξουσία, χωρίς θεσμικά αντίβαρα και δικαιοκρατικά αντισταθμίματα. Η δυσπιστία που καλλιεργείται απέναντι στον κοινοβουλευτισμό μπορεί να θεραπευτεί μόνο με περισσότερο και καλύτερο κοινοβουλευτισμό, όχι με την μετατροπή της Βουλής σε κέντρο μικροπολιτικών συναλλαγών. Μία ξεθυμασμένη κοινοβουλευτική γκαζόζα επιτείνει την κρίση του πολιτικού συστήματος.

Πηγή: «Τα Νέα», 09/02/2019

Θεσμική διολίσθηση χωρίς τέλος

Γιώργος Γεραπετρίτης, Καθηγητής Νομικής Πανεπιστημίου Αθηνών

Η επιστολή προς τον Πρόεδρο της Βουλής των έξι βουλευτών που υπερψήφισαν την πρόταση εμπιστοσύνης της Κυβέρνησης, χωρίς να ανήκουν στην κοινοβουλευτική ομάδα του ΣΥΡΙΖΑ, σύμφωνα με την οποία καθένας δηλώνει «επιθυμώ εφεξής σε κάθε νομοσχέδιο που ψηφίζεται χωρίς ονομαστική ψηφοφορία η ψήφος μου να προσμετράται μαζί με αυτή των βουλευτών της συμπολίτευσης» δημιουργεί ένα τεράστιο ρήγμα στον παραδοσιακό κοινοβουλευτισμό και πλέον άγει σε μια επικίνδυνη θεσμική διολίσθηση. Είναι προφανές ότι σκοπός των επιστολών αυτών είναι να μη δημιουργούνται επιπλοκές στις διαδικασίες ψηφοφορίας των νομοσχεδίων, ώστε τελικά να διευκολύνεται η υπερψήφισή τους. Με τον τρόπο αυτό δημιουργείται το παγκόσμιο κοινοβουλευτικό παράδοξο να υπάρχουν δύο διαφορετικές κυβερνητικές συνθέσεις στο κοινοβούλιο: η «τυπική» κοινοβουλευτική ομάδα των 145 βουλευτών, βάσει της οποίας συγκροτούνται οι κοινοβουλευτικές επιτροπές και το τμήμα διακοπής των εργασιών της Βουλής, και η «νομοθετική» κοινοβουλευτική ομάδα ειδικού σκοπού των 151 βουλευτών που δηλώνει ενιαίο σχήμα μόνο στο πλαίσιο του νομοθετικού έργου της Βουλής. Μάλιστα δε, δύο μέλη της δεύτερης ομάδας ανήκουν σε άλλη, πλην του ΣΥΡΙΖΑ, κοινοβουλευτική ομάδα, οπότε τα μέλη αυτά «τυπικά» στελεχώνουν την κοινοβουλευτική ομάδα των ΑΝΕΛ (ώστε να μην χαθούν τα οικεία κοινοβουλευτικά προνόμια), και «νομοθετικά» στελεχώνουν το νέο άτυπο σχηματισμό που θα υπερψηφίζει τα νομοσχέδια.

Το σκηνικό αυτό δημιουργεί διπλό ζήτημα δημοκρατίας. Πρώτον, καταργείται εν τοις πράγμασι η λογική της κοινοβουλευτικής ομάδας πάνω στην οποία το Σύνταγμα έχει οικοδομήσει τη δημοκρατία των κομμάτων ως θεμελιώδη επιλογή της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας (άρθρα 37 και 38 του Συντάγματος και 15β έως 20 του Κανονισμού της Βουλής). Δεύτερον, και πιο σημαντικό, καταργεί στην ουσία την ελεύθερη εντολή των βουλευτών, που αποτελεί ακρογωνιαία λίθο της δημοκρατίας μας. Το Σύνταγμα μας, με τρόπο πανηγυρικό, διασφαλίζει ότι οι βουλευτές έχουν απεριόριστο το δικαίωμα της γνώμης και ψήφου κατά συνείδηση (άρθρο 60) και ότι

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «ΜΜΕ και Δημοκρατία υπό τον Bolsonaro: Ένας Trump των Τροπικών;», Juliano Zeiden Benvido
- «Ο κοινοβουλευτισμός της γκαζόζας», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Θεσμική διολίσθηση χωρίς τέλος», Γιώργος Γεραπετρίτης
- «Με πλειοψηφία μεταβλητής γεωμετρίας», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Ο δικαστής ως Άγιος Βασίλης», Θάνος Παπαϊωάννου
- «Αναθεώρηση του άρθρου 32Σ για την εκλογή Προέδρου Δημοκρατίας», Πέτρος Παραράς
- «Η αναθεώρηση του άρθρου 32 - Λυδία λίθος για τις πολιτικές εξελίξεις», Χάρης Τσιλιώτης
- «Η αναθεώρηση των μειωμένων προσδοκιών», Γιώργος Σωτηρέλης
- «Η διαφωνία και η παρεξήγηση», Κώστας Χρυσόγονος
- «Η αποσύνδεση», Θανάσης Διαμαντόπουλος

αντιπροσωπεύουν το έθνος (άρθρο 51 παρ. 2). Η ελεύθερη αυτή εντολή αποτελεί συνθήκη για την απρόσκοπτη λειτουργία του πολιτεύματος και εξοπλίζει τον βουλευτή με θεσμική ισχύ να αποφασίζει με μόνο γνώμονα το δημόσιο συμφέρον, αποξενωμένος από κομματικές ή άλλες δεσμεύσεις. Πρόκειται για ένα λειτουργικό δικαίωμα του Βουλευτή –την ίδια στιγμή δικαίωμα και υποχρέωση-, από το οποίο δεν μπορεί να παραιτηθεί. Δεν νοείται βουλευτής να υπογράψει υπεύθυνη δήλωση μελλοντικής δέσμευσης στην άσκηση των καθηκόντων του. Ούτε καν υπέρ της δικής του κοινοβουλευτικής ομάδας, πολλώ δε μάλλον υπέρ κοινοβουλευτικής ομάδας στην οποία δεν ανήκει. Συνιστά ευτελισμό των βασικών συνταγματικών αξιών και βαριά προσβολή στον θεσμό που υπηρετεί και στο εκλογικό σώμα που τον ανέδειξε.

Η πληγή που έχει ανοίξει για την αξιοπιστία των θεσμών είναι μεγάλη. Οι πολίτες δικαιολογημένα χάνουν την εμπιστοσύνη τους στην αντιπροσωπευτική δημοκρατία και στο βασικό της όχημα που είναι το Κοινοβούλιο. Και, δυστυχώς, όταν επέλθει ο δημοκρατικός εκφυλισμός απαιτούνται μεγάλες θυσίες για να αποκατασταθεί ό,τι σε αιώνες συνταγματισμού κατακτήθηκε.

Πηγή: «Τα Νέα», 5/2/2019

Με πλειοψηφία μεταβλητής γεωμετρίας

Χαράλαμπος Ανθόπουλος, Καθηγητής Δικαίου και Διοίκησης ΕΑΠ

Η σχέση εμπιστοσύνης μεταξύ κυβέρνησης και Κοινοβουλίου, η οποία αποτελεί το χαρακτηριστικό γνώρισμα του κοινοβουλευτικού συστήματος, προϋποθέτει, κατά κανόνα, την ύπαρξη μιας σταθερής μονοκομματικής ή πολυκομματικής κυβερνητικής πλειοψηφίας, δηλαδή απόλυτης κοινοβουλευτικής πλειοψηφίας που στηρίζει την κυβέρνηση, που επιβεβαιώνεται με την αρχική ή μεταγενέστερη παροχή ψήφου εμπιστοσύνης και αναπαράγεται στις κρίσιμες κοινοβουλευτικές νομοθετικές ψηφοφορίες που αφορούν στην υλοποίηση του κυβερνητικού προγράμματος.

Η ύπαρξη κυβερνήσεων μειοψηφίας, δηλαδή σχετικής κοινοβουλευτικής πλειοψηφίας, που στηρίζονται στην αποχή ορισμένων βουλευτών, ώστε να επιτευχθεί η συνταγματική «πλειοψηφία εμπιστοσύνης» στη Βουλή (απόλυτη πλειοψηφία των παρόντων βουλευτών, πάντως όχι κατώτερη από τα δύο πέμπτα του όλου αριθμού των βουλευτών), ή κυβερνήσεων που διαθέτουν μια πολιτικά επισφαλή –δηλαδή περιστασιακή– απόλυτη κοινοβουλευτική πλειοψηφία, αποτελεί, τουλάχιστον στην Ελλάδα, ένα εξαιρετικό και μεταβατικό φαινόμενο, μολοντί το ισχύον Σύνταγμα διευκολύνει, πολύ περισσότερο σε σύγκριση με άλλα συντάγματα, την επιβίωση τέτοιων κυβερνήσεων.

Να θυμίσουμε εδώ ότι για την αρχική ψήφο εμπιστοσύνης αρκεί η πλειοψηφία 120 βουλευτών (αντίθετα, στη Γερμανία και την Ισπανία απαιτείται απόλυτη κοινοβουλευτική πλειοψηφία), ενώ για την αποδοχή πρότασης δυσπιστίας χρειάζονται τουλάχιστον 151 ψήφοι.

Οι κυβερνήσεις μειοψηφίας ή περιστασιακής απόλυτης πλειοψηφίας λειτουργούν κατ' ανάγκη ως «κυβερνήσεις

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «ΜΜΕ και Δημοκρατία υπό τον Bolsonaro: Ένας Trump των Τροπικών;», Juliano Zeiden Benvido
- «Ο κοινοβουλευτισμός της γκαζόζας», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Θεσμική διολίσθηση χωρίς τέλος», Γιώργος Γεραπετρίτης
- «Με πλειοψηφία μεταβλητής γεωμετρίας», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Ο δικαστής ως Άγιος Βασίλης», Θάνος Παπαϊωάννου
- «Αναθεώρηση του άρθρου 32Σ για την εκλογή Προέδρου Δημοκρατίας», Πέτρος Παραράς
- «Η αναθεώρηση του άρθρου 32 - Λυδία λίθος για τις πολιτικές εξελίξεις», Χάρης Τσιλιώτης
- «Η αναθεώρηση των μειωμένων προσδοκιών», Γιώργος Σωτηρέλης
- «Η διαφωνία και η παρεξήγηση», Κώστας Χρυσόγονος
- «Η αποσύνδεση», Θανάσης Διαμαντόπουλος

μεταβλητής γεωμετρίας», αφού δεν έχουν εξασφαλισμένη την αναπαραγωγή της απόλυτης «πλειοψηφίας εμπιστοσύνης» σε κάθε κοινοβουλευτική νομοθετική ψηφοφορία, αλλά πρέπει να την αναζητούν κατά περίπτωση με διαπραγματεύσεις με άλλα κόμματα ή μεμονωμένους βουλευτές.

Το κοινοβουλευτικό σύστημα είναι αρκετά ευέλικτο ώστε να μπορεί να υποδεχθεί το φαινόμενο των «κυβερνήσεων μεταβλητής γεωμετρίας», αλλά όχι επί μακρό χρονικό διάστημα, αφού σε μια τέτοια περίπτωση η σχέση εμπιστοσύνης μεταξύ κυβέρνησης και Κοινοβουλίου θα μετασχηματιζόταν στην ουσία σε ένα νομικό πλάσμα. Αυτό άλλωστε το αποδέχτηκε εμμέσως πλην σαφώς και ο πρωθυπουργός, ο οποίος θεώρησε ότι για την ουσιαστική δημοκρατική νομιμοποίηση της κυβέρνησης μετά τη διάλυση του κυβερνητικού συνασπισμού ΣΥΡΙΖΑ-ΑΝΕΛ δεν θα ήταν αρκετή η σχετική πλειοψηφία της Βουλής.

Διότι ανά πάσα στιγμή η σχετική κοινοβουλευτική πλειοψηφία μπορεί να μεταβληθεί σε κοινοβουλευτική μειοψηφία με αποτέλεσμα την πλήρη αποδυνάμωση του κυβερνητικού οργάνου έναντι του κοινοβουλευτικού οργάνου. Αυτό δεν σημαίνει βέβαια ότι η τυχόν καταψήφιση ενός κυβερνητικού νομοσχεδίου συνεπάγεται νομική υποχρέωση παραίτησης της κυβέρνησης, εάν όμως αυτό αρχίσει να επαναλαμβάνεται συχνά, τίθεται πλέον σε αμφιβολία η λειτουργικότητα τόσο της κυβέρνησης όσο και του Κοινοβουλίου.

Υπό τις συνθήκες αυτές, η παράμετρος που θα καθορίσει τελικά τον χρόνο των βουλευτικών εκλογών είναι η δυνατότητα ομογενοποίησης της νέας κοινοβουλευτικής πλειοψηφίας. Η ψηφοφορία για το νομοσχέδιο που αφορούσε το ΑΣΕΠ έδειξε ότι δεν είναι εφεξής δεδομένη η αναπαραγωγή της πλειοψηφίας της εμπιστοσύνης (151 βουλευτές) ή της πλειοψηφίας των Πρεσπών (153 βουλευτές) σε κάθε κυβερνητικό νομοσχέδιο και το ίδιο ισχύει και κατά την άσκηση των μη νομοθετικών κοινοβουλευτικών λειτουργιών.

Πηγή: «Πρώτο Θέμα», 08/02/2019

Ο δικαστής ως Άγιος Βασίλης

Θάνος Παπαϊωάννου, Δρ. Εργατικού Δικαίου, πρώην γενικός γραμματέας της Βουλής (2009-2015)

Κάποτε, την καλή εποχή, το αγαπημένο θέμα συζήτησης στο Δημόσιο ήταν τότε θα βγουν στη σύνταξη οι εργαζόμενοι σε αυτό. Σήμερα όλοι συζητούν ποιος θα προλάβει να διεκδικήσει δικαστικά τα δώρα Χριστουγέννων και Πάσχα και το επίδομα αδειάς αναδρομικά. Και προσβλέπουν στο Συμβούλιο της Επικρατείας που, ως άλλος Άγιος Βασίλης, θα έρθει με τα δώρα να μοιράσει δισεκατομμύρια ευρώ.

Κάποτε ειπώθηκε για τους αρχαίους μας προγόνους ότι «Έλληνες αεί παίδες εισί, γέρων δε Έλλην ουκ έστι» εννοώντας ότι ο λαός αυτός δεν μαθαίνει από τα λάθη του και δεν αποκτά ποτέ τη σοφία που φέρνει το πέρασμα του χρόνου. Εάν κανείς αμφέβαλλε ότι οι σύγχρονοι Έλληνες είναι όντως απόγονοι των αρχαίων, θα αρκούσε η διαχρονική διατήρηση αυτού του χαρακτηριστικού για να βεβαιωθεί για την ιστορική συνέχεια του έθνους μας.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «ΜΜΕ και Δημοκρατία υπό τον Bolsonaro: Ένας Trump των Τροπικών;», Juliano Zeiden Benvido
- «Ο κοινοβουλευτισμός της γκαζόζας», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Θεσμική διολίσθηση χωρίς τέλος», Γιώργος Γεραπετρίτης
- «Με πλειοψηφία μεταβλητής γεωμετρίας», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Ο δικαστής ως Άγιος Βασίλης», Θάνος Παπαϊωάννου
- «Αναθεώρηση του άρθρου 32Σ για την εκλογή Προέδρου Δημοκρατίας», Πέτρος Παραράς
- «Η αναθεώρηση του άρθρου 32 - Λυδία λίθος για τις πολιτικές εξελίξεις», Χάρης Τσιλιώτης
- «Η αναθεώρηση των μειωμένων προσδοκιών», Γιώργος Σωτηρέλης
- «Η διαφωνία και η παρεξήγηση», Κώστας Χρυσόγονος
- «Η αποσύνδεση», Θανάσης Διαμαντόπουλος

Η αναδρομική διεκδίκηση των δώρων και η ελπίδα ότι έτσι θα αποκατασταθεί η οικονομική αφαίμαξη που όντως υπέστησαν οι δημόσιοι υπάλληλοι, αποδεικνύει ότι τίποτε δεν διδαχθήκαμε από τη λαίλαπα της οικονομικής κρίσης. Μία τυχόν επαναφορά των δύο επιπλέον μισθών σημαίνει ότι θα αυξηθεί μονομιάς το ετήσιο κόστος της μισθοδοσίας στο Δημόσιο κατά 14,2% (τόσο μεταφράζεται σε ποσοστό η αύξηση από 12 σε 14 μισθούς τον χρόνο). Μάλιστα, η επαναφορά αυτού του συστήματος θα είναι πολύ πιο δαπανηρή από ό,τι ήταν πριν από την καθιέρωση του ενιαίου μισθολογίου. Και αυτό γιατί τα δώρα υπολογίζονται επί του βασικού μισθού. Επειδή μέχρι το 2011 ο βασικός μισθός ήταν μόνο το ήμισυ των μηνιαίων αποδοχών, στην πραγματικότητα οι δύο αυτοί επιπλέον μισθοί τον χρόνο ισοδυναμούσαν με ένα μισθό. Σήμερα, με την κατάργηση των επιδομάτων και την ενσωμάτωσή τους στον βασικό μισθό οι δύο επιπλέον μισθοί τον χρόνο θα είναι όντως δύο μισθοί.

Από πού θα αντληθούν οι πόροι για να καλυφθεί αυτή η επιβάρυνση της μισθοδοσίας με τα αναδρομικά αλλά και τις μελλοντικές αναπροσαρμογές; Ελλείψει των αναγκαίων αλμάτων στην παραγωγικότητα, μένουν ο δανεισμός και η επιπλέον φορολογία.

Είναι αφελής η ελπίδα ότι θα μας δανείσουν τα άλλα κράτη ή οι αγορές χρήματα για να πληρώσουμε δύο επιπλέον μισθούς τον χρόνο. Και εάν το κάνουν κάποιες κερδοσκοπικές πηγές δανεισμού, θα το κάνουν με υψηλότατο επιτόκιο που θα υποθηκεύσει το μέλλον των παιδιών μας.

Όσο για τη φορολογία, είναι ήδη τόσο υψηλή ώστε συνθλίβει τη μεσαία τάξη και παρεμποδίζει την ανάπτυξη. Κάθε σκέψη για περαιτέρω αύξησή της θα ήταν εφιαλτικά βλακώδης.

Εντέλει, δεν υπάρχει υγιής τρόπος για να καλυφθεί αυτή η επιβάρυνση. Αυτό ισχύει ειδικά σε μια χώρα –όπως η Ελλάδα– της δημογραφικής γήρανσης, της μετανάστευσης των νέων, του επισφαλούς ασφαλιστικού συστήματος (όπου σημειωτέον δρομολογείται δικαστικά και η επαναφορά δύο επιπλέον συντάξεων ετησίως) και της εξίσου επισφαλούς κατάστασης των τραπεζών.

Γιατί λοιπόν υπονοητούμε αμέριμνα στον δρόμο αυτό; Η απάντηση είναι απλή: γιατί ο καθένας προσπαθεί να δώσει ατομικές λύσεις στο οικονομικό του πρόβλημα νομίζοντας ότι αυτός θα τη γλιτώσει. Αλλά και γιατί κανείς από τους κάθε είδους διαμορφωτές της κοινής γνώμης δεν έχει την παρρησία να φέρει την κοινωνία προ των ευθυνών της και να πει την αλήθεια: ότι η αποκατάσταση των οικονομικών απωλειών απαιτεί χρόνο, συλλογική προσπάθεια, παραγωγή, παραγωγικότητα και δημοσιονομικό προγραμματισμό.

Αλλά πώς θα γίνει κατανοητή αυτή η αλήθεια από τους πολίτες όταν τόσα χρόνια εκαλούντο να μην πληρώνουν τους φόρους τους επαναστατικό δικαίω;

Στην Ελλάδα του 2019 η επιστροφή στην κανονικότητα τείνει να σημαίνει επιστροφή στα λάθη του παρελθόντος. Και αυτή τη φορά δεν θα υπάρχουν νέα μνημόνια για να λέμε ότι φταίνε αυτά.

Πηγή: «Η Καθημερινή», 09/02/2019

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «ΜΜΕ και Δημοκρατία υπό τον Bolsonaro: Ένας Trump των Τροπικών;», Juliano Zeiden Benvido
- «Ο κοινοβουλευτισμός της γκαζόζας», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Θεσμική διολίσθηση χωρίς τέλος», Γιώργος Γεραπετρίτης
- «Με πλειοψηφία μεταβλητής γεωμετρίας», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Ο δικαστής ως Άγιος Βασίλης», Θάνος Παπαϊωάννου
- «Αναθεώρηση του άρθρου 32Σ για την εκλογή Προέδρου Δημοκρατίας», Πέτρος Παραράς
- «Η αναθεώρηση του άρθρου 32 - Λυδία λίθος για τις πολιτικές εξελίξεις», Χάρης Τσιλιώτης
- «Η αναθεώρηση των μειωμένων προσδοκιών», Γιώργος Σωτηρέλης
- «Η διαφωνία και η παρεξήγηση», Κώστας Χρυσόγονος
- «Η αποσύνδεση», Θανάσης Διαμαντόπουλος

Αναθεώρηση του άρθρου 32Σ για την εκλογή Προέδρου Δημοκρατίας

Πέτρος Παραράς, Καθηγητής Συνταγματικού Δικαίου, Επίτιμος Αντιπρόεδρος ΣτΕ

Στην επόμενη Βουλή, η Ν. Δημοκρατία (ΝΔ), ως πλειοψηφία, ή δεν θα ασχοληθεί, κατά την πρώτη Σύνοδο, με τις προτεινόμενες για αναθεώρηση διατάξεις ή θα τις καταψηφίσει, όπως έχει δικαίωμα. Στην περίπτωση αυτή, για την εκλογή του ΠτΔ θα τηρηθεί η διαδικασία του άρθρου 32, η εφαρμογή της οποίας όμως δεν φαίνεται να καταλήξει, με τις απαιτούμενες αυξημένες πλειοψηφίες, σε εκλογή ΠτΔ. Άρα, η επόμενη Βουλή θα διαλυθεί υποχρεωτικώς αρχές του 2020! Έτσι, μετά τη διάλυση της παρούσης Βουλής και την ανάδειξη νέας, μέχρι τέλος Οκτωβρίου 2019, θα έχουμε πάλι εκλογές, ώστε η μεθεπόμενη Βουλή να επιλέξει οριστικά τον ΠτΔ της προσεχούς πενταετίας. Αυτό όμως θα είναι καταστροφικό τόσο για την προς τα έξω αξιοπιστία της χώρας, αφού η κυβερνητική αστάθεια θα παρατείνεται με έκδηλες τις εντεύθεν δυσμενείς συνέπειες, αλλά και για το εσωτερικό, διότι όχι μόνον οι ψηφοφόροι και το πολιτικό προσωπικό, αλλά και τα οικονομικά του κράτους δεν μπορεί να αντέξουν δύο συνεχόμενες εκλογικές αναμετρήσεις.

Τι προτείνεται: η ΝΔ να δεχθεί, από τις προτεινόμενες για αναθεώρηση διατάξεις, έστω μόνον αυτή του άρθρου 32, οπότε τη διάταξη αυτή θα υπερψηφίσουν περισσότεροι από 180 βουλευτές, αφού όλα τα κόμματα συμφωνούν με την «ανάγκη» η όποια διαδικασία για την εκλογή ΠτΔ να μην καταλήγει σε διάλυση της Βουλής. Όμως, όπως γίνεται δεκτό (βλ. και Π. Παραρά στην Καθημερινή, 29-12-2018), η πρόταση αναθεώρησης της παρούσας Βουλής δεσμεύει την επόμενη μόνον ως προς την «κατεύθυνση», όχι δε και ως προς το περιεχόμενο, δηλαδή τη διαδικασία που θα ακολουθηθεί για να επιτευχθεί ο στόχος. Τη δέσμευση από την «κατεύθυνση» δεν δεχόταν μέχρι πρότινος η ΝΔ, η οποία τώρα δεν είναι υποχρεωμένη, για την απεμπλοκή εκλογής ΠτΔ και Βουλής, να αποδεχθεί την τελείως παράλογη διαδικασία ανάδειξης ΠτΔ που προτείνει η Κυβέρνηση.

Έτσι, στην επόμενη Βουλή, η ΝΔ με τους 151 τουλάχιστον βουλευτές που θα διαθέτει, μπορεί να αναθεωρήσει το άρθρο 32 (αρκεί δε αυτή η πλειοψηφία, εφόσον στην προηγούμενη Βουλή το είχαν υπερψηφίσει περισσότεροι από 180 βουλευτές) και να ορίσει, π.χ., ότι ο ΠτΔ εκλέγεται από τη Βουλή με πλειοψηφία δύο τρίτων (200), ή τριών πέμπτων (180), άλλως από την απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των βουλευτών (151 τουλάχιστον). Δηλαδή, η Βουλή του προσεχούς Οκτωβρίου (αναθεωρητική) αφενός αναθεωρεί το άρθρο 32 με τη διαδικασία που προεκτέθηκε, αμέσως δε μετά εκλέγει και τον ΠτΔ, έστω μόνο με την κυβερνητική πλειοψηφία, συνεχίζει δε τον βίο της μέχρι εξαντλήσεως της τετραετίας. Τα παραπάνω είχα υποστηρίξει, μεταξύ άλλων, ως εισηγητής σε ημερίδα που είχε διοργανώσει (10.12.2018) η Ένωση Ελλήνων Συνταγματολόγων, με θέμα τη διαδικασία αναθεώρησης του Συντάγματος.

Ένθερμα λοιπόν επικροτείται η νέα τοποθέτηση του εισηγητή της ΝΔ Κ. Τασούλα, κατά την τελευταία συνεδρίαση της Επιτροπής για

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «ΜΜΕ και Δημοκρατία υπό τον Bolsonaro: Ένας Trump των Τροπικών;», Juliano Zeiden Benvido
- «Ο κοινοβουλευτισμός της γκαζόζας», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Θεσμική διολίσθηση χωρίς τέλος», Γιώργος Γεραπετρίτης
- «Με πλειοψηφία μεταβλητής γεωμετρίας», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Ο δικαστής ως Άγιος Βασίλης», Θάνος Παπαϊωάννου
- «Αναθεώρηση του άρθρου 32Σ για την εκλογή Προέδρου Δημοκρατίας», Πέτρος Παραράς
- «Η αναθεώρηση του άρθρου 32 - Λυδία λίθος για τις πολιτικές εξελίξεις», Χάρης Τσιλιώτης
- «Η αναθεώρηση των μειωμένων προσδοκιών», Γιώργος Σωτηρέλης
- «Η διαφωνία και η παρεξήγηση», Κώστας Χρυσόγονος
- «Η αποσύνδεση», Θανάσης Διαμαντόπουλος

την αναθεώρηση (30.1.2019), ο οποίος δήλωσε ότι το κόμμα του ψηφίζει το άρθρο 32, συμφωνεί να δεσμευθεί ως προς την «κατεύθυνση» και προτείνει, για την εκλογή ΠτΔ, τις τρεις παραπάνω ψηφοφορίες (βλ. ρεπορτάζ της Αριστοτ. Πελώνη στην Καθημερινή, 1-2-2019).

Αποδεχόμενη την προταθείσα λύση, η ΝΔ θα εισφέρει τα μέγιστα, διότι αποφεύγεται ο κίνδυνος πρόωρης διάλυσης της Βουλής, αφού θα αρκούν, τελικά, για την εκλογή του ΠτΔ οι βουλευτές που θα τη στηρίζουν με την εμπιστοσύνη τους. Δοθέντος δε ότι η ΝΔ έχει προτείνει εξαρχής την αναθεώρηση του άρθρου 32, αλλά μόνον προς την κατεύθυνση να αποσυνδεθεί η εκλογή του ΠτΔ από τη διάλυση της Βουλής, έπεται ότι η πρόταση αυτή εμπεριέχεται στην αντίστοιχη πρόταση του Σύριζα, την οποία, εντεύθεν, αζημίως μπορεί να υπερψηφίσει και η ΝΔ, μη δεσμευόμενη όμως για την περαιτέρω διαδικασία που ο Σύριζα προτείνει. Ενδεχόμενες δε μεθοδεύσεις της Κυβέρνησης, ώστε να μη λυθεί άμεσα, έστω μόνο το σπουδαίο αυτό ζήτημα, θα επιβεβαιώνουν ότι ο Σύριζα ουδόλως ενδιαφέρεται να διορθώσει τα πράγματα και η αναθεώρηση που προτείνει είναι απλώς προσχηματική.

Πηγή: «Η Καθημερινή», 09/02/2019

Η αναθεώρηση του άρθρου 32 - Λυδία λίθος για τις πολιτικές εξελίξεις

Χάρης Τσιλιώτης, Επίκουρος Καθηγητής Συνταγματικού Δικαίου στο Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου

Η κατά καιρούς εργαλειοποίηση ή απόπειρα εργαλειοποίησης της διαδικασίας εκλογής Προέδρου της Δημοκρατίας (ΠτΔ) αποτέλεσε μία κλασική περίπτωση καταστρατήγησης, εάν όχι παραβίασης του Συντάγματος.

Η εργαλειοποίηση έγκειται στην συμπεριφορά των κομμάτων να αρνηθούν να ψηφίσουν κάποιο πρόσωπο ως ΠτΔ, ακόμη κι αν το θεωρούν ικανό για την ανάληψη του αξιώματος αυτού, μόνο και μόνο για να προκαλέσουν πρόωρες εκλογές, τις οποίες πιστεύουν ότι θα κερδίσουν. Ο λόγος είναι το ότι το Σύνταγμα στο άρθρο 32 παρ. 4 προβλέπει την υποχρεωτική διάλυση της Βουλής σε περίπτωση που η τελευταία δεν καταφέρει να εκλέξει ΠτΔ μετά την τρίτη ψηφοφορία με την πλειοψηφία των 3/5 του όλου αριθμού των Βουλευτών.

Οι πιο «χτυπητές» περιπτώσεις αυτής της καταστρατήγησης ήταν δύο: 1. Αυτή του 2009, όταν το τότε κόμμα της Αξιωματικής Αντιπολίτευσης ΠΑΣΟΚ δήλωσε ότι δεν θα ψήφιζε υπέρ της επανεκλογής του τότε ΠτΔ Κάρολου Παπούλια, παρ' ότι υποστήριζε την επανεκλογή του παρά μόνο μετά την διάλυση της Βουλής και την ανάδειξη νέας, με αποτέλεσμα να προκαλέσει την προκήρυξη πρόωρων εκλογών από την τότε Κυβέρνηση Καραμανλή τον Οκτώβριο του 2009. 2. Αυτή του 2014-2015 όταν το σύνολο των κομμάτων της Αντιπολίτευσης, προεξάρχοντος του ΣΥΡΙΖΑ ως κόμματος της τότε Αξιωματικής Αντιπολίτευσης, αρνήθηκαν να ψηφίσουν υπέρ του προταθέντος από ΝΔ και ΠΑΣΟΚ υποψηφίου Σταύρου Δήμα, χωρίς να προτείνουν κάποιον ανθυποψήφιο, στοχεύοντας στην πρόωρη διάλυση της Βουλής και

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «ΜΜΕ και Δημοκρατία υπό τον Bolsonaro: Ένας Trump των Τροπικών;», Juliano Zeiden Benvido
- «Ο κοινοβουλευτισμός της γκαζόζας», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Θεσμική διολίσθηση χωρίς τέλος», Γιώργος Γεραπετρίτης
- «Με πλειοψηφία μεταβλητής γεωμετρίας», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Ο δικαστής ως Άγιος Βασίλης», Θάνος Παπαϊωάννου
- «Αναθεώρηση του άρθρου 32Σ για την εκλογή Προέδρου Δημοκρατίας», Πέτρος Παραράς
- «Η αναθεώρηση του άρθρου 32 - Λυδία λίθος για τις πολιτικές εξελίξεις», Χάρης Τσιλιώτης
- «Η αναθεώρηση των μειωμένων προσδοκιών», Γιώργος Σωτηρέλης
- «Η διαφωνία και η παρεξήγηση», Κώστας Χρυσόγονος
- «Η αποσύνδεση», Θανάσης Διαμαντόπουλος

την διενέργεια πρόωρων εκλογών.

Η ως άνω πολιτικά και συνταγματικά αξιόμηπη συμπεριφορά οδήγησε τις πολιτικές δυνάμεις, συμπεριλαμβανομένων και όσων εργαλειοποίησαν το άρθρο 32 παρ. 4 Σ, να συμπεριλάβουν στις προτάσεις τους για αναθεώρηση του Συντάγματος και την αναθεώρηση του άρθρου 32 Σ. Στην πρότασή του ο ΣΥΡΙΖΑ προτείνει συγκεκριμένα την διαδικασία εκλογής του ΠτΔ σε έξι το πολύ, αντί τριών ψηφοφοριών και μάλιστα σε διάστημα 6 μηνών και σε περίπτωση που και η έκτη αποβεί άκαρπη και κανένας υποψήφιος δεν συγκεντρώσει την πλειοψηφία των 3/5 του όλου αριθμού των Βουλευτών, να εκλέγεται ο ΠτΔ άμεσα. Η δε ΝΔ προτείνει συνολικά τέσσερις το πολύ ψηφοφορίες, η μία με απαιτούμενη πλειοψηφία 2/3, η δεύτερη 3/5, η τρίτη με την απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των Βουλευτών και η τέταρτη με σχετική πλειοψηφία, όπου ΠτΔ εκλέγεται υποχρεωτικά ο σχετικώς πλειοψηφήςσας. Κοινός τόπος των δύο προτάσεων είναι η απεμπλοκή της εκλογής του ΠτΔ από την υποχρεωτική διάλυση της Βουλής.

Το θέμα δεν θα ήταν τόσο δραματικό και περίπλοκο, όπως παρουσιάζεται, εάν δεν παρεμβάλλονταν δύο ζητήματα, ένα νομικό-ερμηνευτικό του Συντάγματος και ένα πολιτικό. Το νομικό ζήτημα αφορά την ερμηνεία του άρθρου 110 Σ και την δέσμευση της αναθεωρητικής Βουλής, που αποφασίζει το εάν της αναθεώρησης και το περιεχόμενο των αναθεωρητέων διατάξεων από την προαναθεωρητική που κινεί την διαδικασία αναθεώρησης και προτείνει ποιες διατάξεις θα πρέπει να αναθεωρηθούν.

Το πολιτικό ζήτημα είναι η κατά πολιτική εκτίμηση του γράφοντος (και όχι μόνο) μύχια επιδίωξη του ΣΥΡΙΖΑ και προσωπικά του Πρωθυπουργού να εργαλειοποιήσουν εκ νέου την διαδικασία εκλογής ΠτΔ τον Φεβρουάριο του 2020 για να προκαλέσουν νέες εκλογές, δεδομένου ότι κατά τα φαινόμενα θα ηττηθούν στις επόμενες εκλογές, όποτε κι αν αυτές γίνουν, και οι μεθεπόμενες εκλογές, που ενδεχομένως κατά τους σχεδιασμούς τους προκηρυχθούν λόγω αδυναμίας της επόμενης Βουλής να εκλέξει ΠτΔ, θα διεξαχθούν με το εκλογικό σύστημα της απλής αναλογικής, το οποίο όχι μόνο θα στερήσει την ΝΔ από την αυτοδυναμία αλλά και από το bonus των 50 εδρών που της παρέχει το ισχύον εκλογικό σύστημα, καθιστώντας τον ΣΥΡΙΖΑ ρυθμιστή των εξελίξεων.

Όσον αφορά το πρώτο ζήτημα, όπως στα περισσότερα συνταγματικά ζητήματα οι απόψεις δίστανται και τριίστανται. Κρατούσα φαίνεται να είναι αυτή που προκρίνει μία περιορισμένη δέσμευση της αναθεωρητικής Βουλής από την προαναθεωρητική όχι μόνο ως προς τις αναθεωρητέες διατάξεις αλλά και ως προς την κατεύθυνση της αναθεωρητέας διάταξης που δίνει η προαναθεωρητική στην αναθεωρητική Βουλή. Με βάση την άποψη αυτή που σε γενικές γραμμές ακολουθήθηκε και από την Ζ' και την Η' Αναθεωρητική Βουλή το 2001 και 2008 αντίστοιχα, η κατεύθυνση που δίνεται με την πρόταση του ΣΥΡΙΖΑ που η ΝΔ αποφάσισε να την υπερψηφίσει είναι η απεμπλοκή της εκλογής ΠτΔ από την διάλυση της Βουλής και πάντα μέσα στο καταρχήν έμμεσο σύστημα εκλογής ΠτΔ. Το πώς θα εκλέγεται ο ΠτΔ, με πόσες ψηφοφορίες, με ποιες πλειοψηφίες και εάν τελικά στο

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «ΜΜΕ και Δημοκρατία υπό τον Bolsonaro: Ένας Trump των Τροπικών;», Juliano Zeiden Benvido
- «Ο κοινοβουλευτισμός της γκαζόζας», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Θεσμική διολίσθηση χωρίς τέλος», Γιώργος Γεραπετρίτης
- «Με πλειοψηφία μεταβλητής γεωμετρίας», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Ο δικαστής ως Άγιος Βασίλης», Θάνος Παπαϊωάννου
- «Αναθεώρηση του άρθρου 32Σ για την εκλογή Προέδρου Δημοκρατίας», Πέτρος Παραράς
- «Η αναθεώρηση του άρθρου 32 - Λυδία λίθος για τις πολιτικές εξελίξεις», Χάρης Τσιλιώτης
- «Η αναθεώρηση των μειωμένων προσδοκιών», Γιώργος Σωτηρέλης
- «Η διαφωνία και η παρεξήγηση», Κώστας Χρυσόγονος
- «Η αποσύνδεση», Θανάσης Διαμαντόπουλος

τέλος οδηγείται η διαδικασία σε κατ' εξαίρεση άμεση εκλογή είναι ζήτημα που θα αποφασίσει κυρίως η αναθεωρητική Βουλή, εάν βέβαια αποφασίσει να αναθεωρήσει την διάταξη του άρθρου 32 Σ.

Ο ΣΥΡΙΖΑ, όμως, όπως δείχνουν τα πράγματα φοβάται ότι εάν η ΝΔ υπερψηφίσει την πρότασή του χωρίς αυστηρή δέσμευση στο περιεχόμενό της αλλά μόνο με χαλαρή δέσμευση ως προς την κατεύθυνση, αυτή θα λάβει άνω των 180 ψήφων, οπότε εν συνεχεία θα αρκούν 151 ψήφοι για να αναθεωρηθεί κατά το δοκούν από την νέα κυβερνητική πλειοψηφία, εάν η ΝΔ σχηματίσει αυτοδύναμη Κυβέρνηση, ή σε σύμπραξη με άλλο(α) κόμμα(τα) εάν δεν έχει απόλυτη πλειοψηφία, πάντως χωρίς την σύμπραξη του ΣΥΡΙΖΑ. Στην περίπτωση αυτή αναμένεται ότι η αναθεώρηση θα συντελεστεί πριν την προεδρική εκλογή, οπότε η εκλογή του ΠτΔ το 2020 θα διεξαχθεί με την νέα διαδικασία που δεν θα επιτρέπει στον ΣΥΡΙΖΑ να εργαλειοποιήσει την προεδρική εκλογή.

Τα παραπάνω βέβαια εξαρτώνται από πλήθος παραγόντων. Μία από αυτές είναι και το ζήτημα εάν η επόμενη Βουλή σχηματίζει την λεγόμενη «προεδρική πλειοψηφία», με την οποία θα μπορεί να εκλεγεί ΠτΔ με την ισχύουσα διάταξη του άρθρου 32 Σ χωρίς ο ΣΥΡΙΖΑ να μπορεί να την μπλοκάρει.

Στην περίπτωση αυτή είναι πολύ πιθανό ότι η ΝΔ, έχοντας την δυνατότητα σε σύμπραξη με άλλο(α) κόμμα(τα) να εκλέξει ΠτΔ, θα αφήσει την αναθεώρηση να περάσει άπρακτη κατά την πρώτη Σύνοδο της επόμενης κοινοβουλευτικής περιόδου, οπότε σε αυτήν την περίπτωση το θέμα της αναθεώρησης μπορεί να τεθεί εκ νέου από την δεύτερη Σύνοδο, με πρωτοβουλία αυτήν την φορά της νέας κυβερνητικής πλειοψηφίας, συμπεριλαμβανομένων των διατάξεων των άρθρων 16 και 24 Σ που δεν περιλαμβάνονται στην πρόταση του ΣΥΡΙΖΑ και δεν μπορούν να εξασφαλίσουν καν 151 βουλευτές στην παρούσα Βουλή.

Στην περίπτωση που ο ΣΥΡΙΖΑ αποφασίσει να εργαλειοποιήσει εκ νέου την προεδρική εκλογή του 2020, τότε δεν θα υπερψηφίσει την πρόταση που ο ίδιος κατέθεσε είτε και στις δύο είτε στην δεύτερη ψηφοφορία για την αναθεώρηση του Συντάγματος. Με την στάση του αυτή θα αποδείξει ότι υπονομεύει την πρόταση που ο ίδιος κατέθεσε και ότι παραμένει αμετανόητος στην καταχρηστική χρησιμοποίηση των θεσμών προς ίδιον όφελος. Θα αποδείξει έτι περαιτέρω ότι η παροιμία με τον σκορπιό και τον βάτραχο του ταιριάζει απόλυτα.

Πηγή: «liberal.gr», 14/02/2019

Η αναθεώρηση των μειωμένων προσδοκιών

Γιώργος Σωτηρέλης, Καθηγητής Συνταγματικού Δικαίου στο Πανεπιστήμιο Αθηνών

Αυτό που παρακολουθήσαμε να διαδραματίζεται στην πρώτη από τις δύο προβλεπόμενες κοινοβουλευτικές διαδικασίες για την συνταγματική αναθεώρηση, δεν ήταν τίποτε άλλο από το χρονικό μιας προεξαγγελθείσας αποτυχίας. Το όλο εγχείρημα ξεκίνησε με λάθος τρόπο, εξελίχθηκε σε λάθος κατεύθυνση και κατέληξε σε φτωχά αποτελέσματα, τα οποία πλέον ελάχιστες πιθανότητες

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «ΜΜΕ και Δημοκρατία υπό τον Bolsonaro: Ένας Trump των Τροπικών;», Juliano Zeiden Benvido
- «Ο κοινοβουλευτισμός της γκαζόζας», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Θεσμική διολίσθηση χωρίς τέλος», Γιώργος Γεραπετρίτης
- «Με πλειοψηφία μεταβλητής γεωμετρίας», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Ο δικαστής ως Άγιος Βασίλης», Θάνος Παπαϊωάννου
- «Αναθεώρηση του άρθρου 32Σ για την εκλογή Προέδρου Δημοκρατίας», Πέτρος Παραράς
- «Η αναθεώρηση του άρθρου 32 - Λυδία λίθος για τις πολιτικές εξελίξεις», Χάρης Τσιλιώτης
- «Η αναθεώρηση των μειωμένων προσδοκιών», Γιώργος Σωτηρέλης
- «Η διαφωνία και η παρεξήγηση», Κώστας Χρυσόγονος
- «Η αποσύνδεση», Θανάσης Διαμαντόπουλος

έχουν να βελτιωθούν στην επόμενη (αναθεωρητική) Βουλή. Ας δούμε όμως τα πράγματα συγκεκριμένα:

A. Η εξαγγελία της αναθεώρησης έγινε μεν έγκαιρα από τον πρωθυπουργό, με μια δέσμη συζητήσιμων πλην ενδιαφερουσών προτάσεων, αλλά στην συνέχεια, αντί να κατατεθούν στη Βουλή, ώστε να συγκροτηθεί η αρμόδια Επιτροπή Αναθεώρησης, παραπέμφθηκαν στις μακρόσυρτες και εν πολλοίς ανούσιες «διαδικασίες διαλόγου» μιας αμφιλεγόμενης κυβερνητικής Επιτροπής (της οποίας μάλιστα τα πορίσματα ελάχιστα -έως καθόλου- λήφθηκαν υπ' όψιν). Με άλλα λόγια επελέγη ο λάθος «διάλογος» και χάθηκε η ευκαιρία μιας χρονικά επαρκούς, γόνιμης και εποικοδομητικής κοινοβουλευτικής διαδικασίας, η οποία θα μπορούσε να αξιοποιήσει τόσο το διαδίκτυο (με ανοιχτή διαβούλευση) όσο και την γνώμη φορέων και ειδικών επιστημόνων.

Το αποτέλεσμα ήταν το όλο εγχείρημα να ατονήσει, για μεγάλο διάστημα, και στη συνέχεια να εγκλωβισθεί χρονικά σε μια βεβιασμένη και πιεστική διαδικασία και εν τέλει να υποβαθμισθεί πολιτικά, παρά τις ομολογουμένως αξιέπαινες προσπάθειες του Προέδρου της Επιτροπής Αναθεώρησης Νίκου Παρασκευόπουλου αλλά και του συνόλου σχεδόν των εισηγητών και των μελών της Επιτροπής.

B. Και επί της ουσίας, όμως, οι επιλογές της κυβερνητικής πλειοψηφίας ήταν ατυχέστατες. Μολονότι η τελική πρότασή της είναι εμφανώς μετριοπαθέστερη και άφηνε περιθώρια ευρύτερων συγκλίσεων, η επιζητούμενη από το Σύνταγμα συναίνεση υπονομεύθηκε ευθύς εξ αρχής, λόγω της αξιωματικής και εν τέλει εκβιαστικής πρόταξης του ζητήματος της (άνευ ετέρου) δέσμευσης των αποφάσεων της επόμενης Βουλής από την σημερινή.

Το ζήτημα αυτό από θεωρητική άποψη είναι πολύ ενδιαφέρον (όπως μπορεί να διαπιστώσει κανείς ανατρέχοντας στον πλούσιο επιστημονικό διάλογο που έχει αναπτυχθεί στο ηλεκτρονικό περιοδικό του Ομίλου «Αριστόβουλος Μάνεσης» Constitutionalism.gr). Ωστόσο, ο πολιτικός χειρισμός του ήταν κάκιτος. Αντί να αναζητηθούν ευρύτατες συγκλίσεις για όσο το δυνατόν περισσότερες διατάξεις και να επιδιωχθεί στη συνέχεια μια πολιτική συμφωνία «κυρίων» ως προς το ότι η κατεύθυνσή τους θα γίνει σεβαστή από την επόμενη (αναθεωρητική) Βουλή – ώστε να μην επαναληφθεί το κάκιστο προηγούμενο του κοινοβουλευτικού ασυμβιβάστου στην αναθεώρηση του 2001– υιοθετήθηκε η ακόλουθη ακατανόητη πολιτική τακτική: να διατρανωθεί σε όλους τους τόνους –με την επίκληση, απλώς, μιας κατ' αρχήν ερμηνευτικής προσέγγισης του Ανωτάτου Ειδικού Δικαστηρίου (ΑΕΔ 11/2003)– ότι ο ΣΥΡΙΖΑ θα δεσμεύσει ούτως ή άλλως, με την κυβερνητική πλειοψηφία του, την επόμενη Βουλή ως προς την κατεύθυνση της αναθεώρησης, την οποία, μάλιστα, θα επιβάλει και διά της δικαστικής οδού. Και τούτο παρότι γνωρίζει πρώτον ότι τέτοια κορυφαία πολιτειακά ζητήματα δεν νοείται να επιλύονται από τα δικαστήρια και δεύτερον ότι, σε κάθε περίπτωση, η άποψη που προβάλλει είναι μειοψηφική στην επιστήμη, δεν ίσχυσε έως τώρα στην κοινοβουλευτική πρακτική και σε κάθε περίπτωση μπορεί να οδηγήσει στο νομικοπολιτικό παράδοξο μια απόφαση μόλις 151 βουλευτών της πρώτης Βουλής

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «ΜΜΕ και Δημοκρατία υπό τον Bolsonaro: Ένας Trump των Τροπικών;», Juliano Zeiden Benvido
- «Ο κοινοβουλευτισμός της γκαζόζας», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Θεσμική διολίσθηση χωρίς τέλος», Γιώργος Γεραπετρίτης
- «Με πλειοψηφία μεταβλητής γεωμετρίας», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Ο δικαστής ως Άγιος Βασίλης», Θάνος Παπαϊωάννου
- «Αναθεώρηση του άρθρου 32Σ για την εκλογή Προέδρου Δημοκρατίας», Πέτρος Παραράς
- «Η αναθεώρηση του άρθρου 32 - Λυδία λίθος για τις πολιτικές εξελίξεις», Χάρης Τσιλιώτης
- «Η αναθεώρηση των μειωμένων προσδοκιών», Γιώργος Σωτηρέλης
- «Η διαφωνία και η παρεξήγηση», Κώστας Χρυσόγονος
- «Η αποσύνδεση», Θανάσης Διαμαντόπουλος

να δεσμεύουν τους 180 και πάνω της επόμενης, που έχουν μάλιστα και πρόσφατη δημοκρατική νομιμοποίηση.

Γ. Από την άλλη, βέβαια, ούτε και η αξιωματική αντιπολίτευση διακρίθηκε για τη εποικοδομητική στάση της. Αρχικά αντέδρασε υποκριτικά για την καθυστερημένη υποβολή της πρότασης του ΣΥΡΙΖΑ –ενώ είχε κάνει ακριβώς το ίδιο λίγο πριν από τις εκλογές του Ιανουαρίου του 2015...– και στην συνέχεια οχυρώθηκε πίσω από μια άκρως προβληματική άποψη: να ψηφισθούν όλες οι προτάσεις με αυξημένη πλειοψηφία (τουλάχιστον 180) και την τελική απόφαση να την λάβει η επόμενη Βουλή, με απλή κυβερνητική πλειοψηφία (151). Ένα είδος πολιτικού «πάρτα όλα», δηλαδή, από το οποίο ελλείπει εμφανώς η θεσμική σοβαρότητα... Στην Επιτροπή, πάντως, η ΝΔ αρχικά κράτησε τα προσχήματα, αλλά οι χειρισμοί του ΣΥΡΙΖΑ της έδωσαν απλόχερα το άλλοθι που αναζητούσε για να περιχαρακωθεί και πάλι στην αρχική στείρα αντιμετώπιση.

Δ. Απόρροια αυτών των μικροπολιτικών τακτικών ήταν να κυριαρχήσει ένα κλίμα έντονης πολιτικής καχυποψίας, με εκατέρωθεν απόδοση ευθυνών, που επέτρεψε τελικά σε ελάχιστες διατάξεις να τύχουν ευρύτερης συναίνεσης.

Οι διατάξεις βέβαια αυτές δεν είναι αδιάφορες, ιδίως σε ό,τι αφορά την απεμπλοκή της εκλογής του Προέδρου από την διεξαγωγή βουλευτικών εκλογών (άρθρο 32) –στην οποία αυτοπαγιδεύθηκε ο ΣΥΡΙΖΑ– τον περιορισμό των ασυλιών υπουργών και βουλευτών (άρθρα 62 και 86), την δυνατότητα σύστασης εξεταστικών επιτροπών και από την μειοψηφία (άρθρο 68) την εκλογή αριθμού βουλευτών από τους Έλληνες της διασποράς (άρθρο 54) και την εκλογή των Ανεξάρτητων Αρχών με μικρότερη πλειοψηφία (άρθρο 101Α).

Ωστόσο, χάθηκε μια μεγάλη ευκαιρία να επιτευχθεί συνεννόηση, με αμοιβαίες υποχωρήσεις, και για άλλες σημαντικές αλλαγές, που θα εμπλούτιζαν ουσιαστικά το αναθεωρητικό εγχείρημα. Ενδεικτικά αναφέρω, εν πρώτοις, την διαφαινόμενη απόρριψη, στην επόμενη Βουλή, σημαντικών προτάσεων του ΣΥΡΙΖΑ που υποστηρίχθηκαν μόνο –ή κατά βάσιν– από την κυβερνητική πλειοψηφία (θρησκευτική ουδετερότητα και πρόσθετες εγγυήσεις της θρησκευτικής ελευθερίας σε σχέση με την επικρατούσα θρησκεία, μορφές άμεσης λαϊκής συμμετοχής, θεσμική θωράκιση των κοινωνικών και των εργασιακών δικαιωμάτων, ρύθμιση για την συνταγματική κατοχύρωση του αναλογικού εκλογικού συστήματος στις βουλευτικές –και μόνον– εκλογές), παρότι θα μπορούσαν, με σημαντικές πάντως τροποποιήσεις, να συμβάλουν ουσιαστικά στην βελτίωση του Συντάγματός μας. Επίσης, θεωρώ ότι κακώς δεν κρίθηκαν αναθεωρητέες, με 151 έστω ψήφους, ενδιαφέρουσες προτάσεις της ΝΔ (ιδίως για τα μη κρατικά πανεπιστήμια, την καλύτερη ρύθμιση του ραδιοτηλεοπτικού τοπίου, τις εγγυήσεις του δημοψηφίσματος, την διαφορετική ανάδειξη της ηγεσίας της δικαιοσύνης και την αλλαγή της ίδιας της διαδικασίας αναθεώρησης), που θα μπορούσαν κατά την άποψή μου να γίνουν αποδεκτές, υπό τον όρο της προσθήκης συγκεκριμένων αυστηρών προϋποθέσεων (ιδίως ως προς τα πανεπιστήμια, ώστε να είναι απαρεγκλίτως μη κερδοσκοπικά).

Ε. Κλείνω με μια πρόσθετη επισήμανση, που την θεωρώ ιδιαίτερα

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «ΜΜΕ και Δημοκρατία υπό τον Bolsonaro: Ένας Trump των Τροπικών;», Juliano Zeiden Benvido
- «Ο κοινοβουλευτισμός της γκαζόζας», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Θεσμική διολίσθηση χωρίς τέλος», Γιώργος Γεραπετρίτης
- «Με πλειοψηφία μεταβλητής γεωμετρίας», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Ο δικαστής ως Άγιος Βασίλης», Θάνος Παπαϊωάννου
- «Αναθεώρηση του άρθρου 32Σ για την εκλογή Προέδρου Δημοκρατίας», Πέτρος Παραράς
- «Η αναθεώρηση του άρθρου 32 - Λυδία λίθος για τις πολιτικές εξελίξεις», Χάρης Τσιλιώτης
- «Η αναθεώρηση των μειωμένων προσδοκιών», Γιώργος Σωτηρέλης
- «Η διαφωνία και η παρεξήγηση», Κώστας Χρυσόγονος
- «Η αποσύνδεση», Θανάσης Διαμαντόπουλος

σημαντική:

Όπως είχα την ευκαιρία να επισημάνω σε προηγούμενο άρθρο, στις τελικές προτάσεις των δύο μεγαλύτερων κομμάτων θα μπορούσαν να περιληφθούν και αρκετές άλλες χρήσιμες προτάσεις. Θα σταθώ όμως ιδιαίτερα σε μία:

Γιατί δεν υιοθέτησαν καμία τροποποίηση που θα μπορούσε να παράσχει πρόσθετη θωράκιση της Δημοκρατίας μας απέναντι στον ανεχόμενο κίνδυνο του ολοκληρωτισμού; Μήπως τελικά οι πομπώδεις διακηρύξεις τους κατά της Χρυσής Αυγής είναι για το θεαθήναι ενώ στην πραγματικότητα δεν τολμούν, το καθένα για τις δικές του μικροπολιτικές σκοπιμότητες, να λάβουν τις δέουσες αποφάσεις;

Η υπερψήφιση πάντως της εκλεκτής του ΣΥΡΙΖΑ πρώην Προέδρου του ΑΠ και πρώην νομικής συμβούλου του πρωθυπουργού από την Χρυσή Αυγή, για τον διορισμό της ως επικεφαλής Ανεξάρτητης Αρχής, δεν μου φαίνεται διόλου συμπτωματική...

Πηγή: «Τα Νέα», 16/2/2019

Η διαφωνία και η παρεξήγηση

Κώστας Χρυσόγονος, Καθηγητής Συνταγματικού Δικαίου στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Η πρώτη ψηφοφορία στη Βουλή για τη διαπίστωση της ανάγκης αναθεώρησης του Συντάγματος συνοδεύθηκε από έντονη διαφωνία, μεταξύ κυρίως των δύο μεγαλύτερων κομμάτων, ως προς την έκταση της δέσμευσης της επόμενης Βουλής από τις αποφάσεις της παρούσας. Η διαφωνία αυτή όμως, που επικεντρώνεται στο άρθρο 32 του Συντάγματος και τον τρόπο εκλογής του Προέδρου της Δημοκρατίας, οφείλεται σε παρεξήγηση (αδιάφορο σκόπιμη ή μη) .

Η κρατούσα γνώμη στη συνταγματική θεωρία δέχεται ότι η Αναθεωρητική Βουλή (δηλ. αυτή που θα προκύψει από τις επικείμενες εκλογές) μπορεί να τροποποιήσει τις συνταγματικές διατάξεις, των οποίων διαπιστώθηκε η ανάγκη αναθεώρησης από την προηγούμενη Βουλή, χωρίς να δεσμεύεται από τις τυχόν προτάσεις της τελευταίας επί του (επιθυμητού) περιεχομένου των διατάξεων αυτών. Υποστηρίζεται όμως, μεταξύ άλλων και από τον γράφοντα (βλ. Κ. Χρυσόγονου, Συνταγματικό Δίκαιο, 2η έκδ. 2014, σελ. 108), και η άποψη ότι «η Αναθεωρητική Βουλή δεν επιτρέπεται να αντιστρέψει τελείως την κατεύθυνση της αναθεώρησης».

Στην προκείμενη περίπτωση οι προτάσεις τόσο του ΣΥ.ΡΙ.ΖΑ. όσο και της Ν.Δ. σχετικά με το άρθρο 32 κινούνται προς την ίδια κατεύθυνση, δηλ. την αποσύνδεση της εκλογής του Προέδρου της Δημοκρατίας από τη διάλυση της Βουλής. Το κατά πόσο η αποσύνδεση θα γίνει μέσω της εκλογής Προέδρου από τον λαό ή από τη Βουλή με πλειοψηφία 151 ψήφων (όλα αυτά σε περίπτωση αδυναμίας να συγκεντρωθούν σε ένα πρόσωπο οι απαιτούμενες από την ισχύουσα ρύθμιση 180 ψήφοι) είναι ζήτημα περιεχομένου και όχι κατεύθυνσης της αναθεώρησης. Αντιστροφή κατεύθυνσης θα υπήρχε εάν αντί για αποσύνδεση η Αναθεωρητική Βουλή ήθελε να καταστήσει τη διάταξη του άρθρου 32 ακόμη αυστηρότερη, π.χ. με την πρόβλεψη ότι διεξάγεται μία και μόνη ψηφοφορία και αν

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «ΜΜΕ και Δημοκρατία υπό τον Bolsonaro: Ένας Trump των Τροπικών;», Juliano Zeiden Benvido
- «Ο κοινοβουλευτισμός της γκαζόζας», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Θεσμική διολίσθηση χωρίς τέλος», Γιώργος Γεραπετρίτης
- «Με πλειοψηφία μεταβλητής γεωμετρίας», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Ο δικαστής ως Άγιος Βασίλης», Θάνος Παπαϊωάννου
- «Αναθεώρηση του άρθρου 32Σ για την εκλογή Προέδρου Δημοκρατίας», Πέτρος Παραράς
- «Η αναθεώρηση του άρθρου 32 - Λυδία λίθος για τις πολιτικές εξελίξεις», Χάρης Τσιλιώτης
- «Η αναθεώρηση των μειωμένων προσδοκιών», Γιώργος Σωτηρέλης
- «Η διαφωνία και η παρεξήγηση», Κώστας Χρυσόγονος
- «Η αποσύνδεση», Θανάσης Διαμαντόπουλος

κανείς υποψήφιος δεν συγκεντρώσει τις ψήφους 200 τουλάχιστον βουλευτών ακολουθεί άμεσα διάλυση και πρόωρες εκλογές (αντί για δύο ψηφοφορίες με 200 και μία με 180, όπως ισχύει σήμερα). Η όλη αντιπαράθεση εξάλλου είναι μάλλον άνευ ουσίας, επειδή το Σύνταγμα δεν καθιερώνει αρμοδιότητα κανενός δικαστηρίου να ελέγξει το κύρος της εκλογής του Προέδρου της Δημοκρατίας. Η εκλογή αυτή δεν ελέγχεται ούτε από το Συμβούλιο της Επικρατείας, με άσκηση αιτήσεως ακυρώσεως, επειδή η Βουλή δεν αποτελεί διοικητική αρχή κατά την έννοια του άρθρου 95 του Συντάγματος (ΣτΕ 2862/1985 Ολομέλεια). Συνεπώς, αν η Βουλή που θα προκύψει από τις προσεχείς εκλογές αναθεωρήσει το άρθρο 32 έτσι ώστε να αρκούν για την εκλογή του αρχηγού του κράτους 151 ψήφοι στην τρίτη σχετική ψηφοφορία και στη συνέχεια προχωρήσει στην εκλογή κάποιου προσώπου ως Προέδρου της Δημοκρατίας στις αρχές του 2020 με την πλειοψηφία αυτή, οι τυχόν σχετικές αμφισβητήσεις θα παραμείνουν σε καθαρά θεωρητικό και πολιτικό επίπεδο, όπως είχε συμβεί και το 1985 με την αμφισβήτηση τότε του κύρους της εκλογής Σαρτζετάκη.

Πηγή: «Τα Νέα», 16/2/2019

Η αποσύνδεση

Θανάσης Διαμαντόπουλος, Ομότιμος Καθηγητής Πολιτικής Επιστήμης

Είναι προφανές πως κάθε παρεμβαίνων με δημόσιο λόγο και προτάσεις σε κρίσιμα πολιτικά και θεσμικά ζητήματα έχει την τάση να επανέρχεται μόνον σε αυτά τα θέματα στα οποία η ζωή, οι εξελίξεις ή η ωρίμανση των πνευμάτων φάνηκε να τον δικαιώνουν. Και αντίθετα να παρασιωπά ή να λησμονεί τα υπόλοιπα. Οπωσδήποτε, δε, η αυτοαναφορά συχνά ενοχλεί τους αποδέκτες του αυτοαναφορικού μηνύματος.

Έστω και έτσι, όμως, νιώθω την ανάγκη να θυμίσω πως, περισσότερο από μια δεκαετία πίσω –και εκτός κάθε πολιτικής επικαιρότητας: με μόνη έγνοια να διασφαλίσω στο ελληνικό κοινοβουλευτικό σύστημα σταθερότητα, κάτι που συνιστά παράγοντα της επενδυτικής ελκυστικότητας και άρα ευνοεί σημαντικά την οικονομική ανάπτυξη μιας χώρας-, είχα παρέμβει, ως μου συγχωρεθεί η απουσία σεμνότητας, με διορατικότητα. Σε βιβλίο που είχε εκδοθεί ενόψει της προηγούμενης, της ολοσχερώς «χαμένης», συνταγματικής αναθεώρησης του 2008 και που συνυπέγραφα ως συγγραφέας –«Συνταγματική αναθεώρηση για ανταγωνιστική οικονομία σε ένα κοινωνικό κράτος δικαίου, ιδέες και προτάσεις», εκδόσεις Σιδέρης- πρώτος νομίζω στη βιβλιογραφία αναδεικνυα το συγκεκριμένο ζήτημα. Δηλαδή έθετα ζήτημα αποσύνδεσης της προεδρικής εκλογής από τη διαταρακτική του κανονικού κοινοβουλευτικού κύκλου και αποσταθεροποιητική της οικονομίας (αλλά και του οικονομικού κλίματος) πρόωρη διάλυση του Κοινοβουλίου. Υπεδείκνυα, δε, και μια συγκεκριμένη μέθοδο για τον σκοπό αυτό, στην οποία επανήλθα πολλές φορές στη συνέχεια, αναλύοντας και εξηγώντας την, σε αρκετά βιβλία –«Τα Πολιτικά Καθεστώτα», «Θεσμοί: Κρίση και ρήξη»- καθώς και στην αρθρογραφία μου.

Μάλιστα, όταν έκανα τη σχετική πρόταση, καθοδηγήθηκα μόνο

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «ΜΜΕ και Δημοκρατία υπό τον Bolsonaro: Ένας Trump των Τροπικών;», Juliano Zeiden Benvido
- «Ο κοινοβουλευτισμός της γκαζόζας», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Θεσμική διολίσθηση χωρίς τέλος», Γιώργος Γεραπετρίτης
- «Με πλειοψηφία μεταβλητής γεωμετρίας», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Ο δικαστής ως Άγιος Βασίλης», Θάνος Παπαϊωάννου
- «Αναθεώρηση του άρθρου 32Σ για την εκλογή Προέδρου Δημοκρατίας», Πέτρος Παραράς
- «Η αναθεώρηση του άρθρου 32 - Λυδία λίθος για τις πολιτικές εξελίξεις», Χάρης Τσιλιώτης
- «Η αναθεώρηση των μειωμένων προσδοκιών», Γιώργος Σωτηρέλης
- «Η διαφωνία και η παρεξήγηση», Κώστας Χρυσόγονος
- «Η αποσύνδεση», Θανάσης Διαμαντόπουλος

από το «θεσμικό ένστικτό» μου και δεν είχα ακόμη, κατόπιν έρευνας, διαπιστώσει πως είμαστε η μόνη χώρα στον κόσμο, μαζί με την Αλβανία, που περιλαμβάνουμε τέτοια ρύθμιση στο συνταγματικό μας κείμενο ή γενικότερα στο θεσμικό υπόστρωμα της δημόσιας ζωής. (Σημειωτέον πως και στους Αλβανούς εμείς είχαμε κάνει «εξαγωγή» της σχετικής «θεσμικής τεχνογνωσίας», αφού η κυβέρνησή τους είχε ως συνταγματικούς συμβούλους τον Θ. Τσάτσο και τον Γ. Κατρούγακλο).

Σήμερα οι δύο δεσπόζουσες πολιτικές δυνάμεις του τόπου ομοφωνούν, διακηρυκτικά τουλάχιστον, στην ανάγκη αποσύνδεσης της προεδρικής εκλογής από τη διάλυση του Κοινοβουλίου. Ανακάλυψαν ή ανακαλύπτουν την ανάγκη πολιτικής σταθερότητας. Μέχρι πρόσφατα, δε, συνέκλιναν και στην απίστευτα ανιστόρητη και βλακώδη –διότι οδηγούσε σε μια «μεταβλητής γεωμετρίας» θεσμική αρχιτεκτονική- πρόταση, εάν δεν επιτυγχάνεται στη Βουλή η απαιτούμενη αυξημένη προεδρική πλειοψηφία, η σχετική ευθύνη να μετατίθεται στον λαό. Όστε να έχουμε άμεσα αναδεικνυόμενο -και, βέβαια, αντίστοιχης πολιτικής νομιμοποίησης- πρόεδρο. Στην πορεία τα δύο δεσπόζοντα κόμματα, ωσει παθόντα ίλιγγο όχι τόσο από το βλακώδες περιεχόμενο της παρόμοιας πρότασής τους, όσο από αυτό καθ' εαυτό το γεγονός της συναίνεσής τους, διαφοροποιήθηκαν: Ο Σύριζα έχει πλέον την «ιδιοφυή» ιδέα να βάλει τον τόπο στην περιπέτεια και την περιδίνηση ...εννέα κοινοβουλευτικών ψηφοφοριών, συνολικής απαίτησης πολιτικού χρόνου περίπου επτά μηνών, η οποία δεν αποκλείει ωστόσο την τελική προσφυγή στον έσχατο κριτή, τον λαό, άρα και τη διαμόρφωση μιας –προφανώς δυνητικά κρισογόνου- μεταβλητής και ευμετάβλητης θεσμικής ισορροπίας. Η δε ΝΔ ουσιαστικά θέλει, ανήμπορη να συλλάβει πως οι θεσμικές ρυθμίσεις γίνονται για ιστορικό βάθος και δεν πρέπει να κατευθύνονται από συγκυριακά κριτήρια, να μεταφέρει την ευθύνη της προεδρικής εκλογής στην εκάστοτε κυβερνητική πλειοψηφία. Αγνοώντας ή λησμονώντας πως η λογική του κοινοβουλευτικού συστήματος –σε πλήρη αντίθεση, εν προκειμένω, προς την αντίστοιχη της προεδρικής δημοκρατίας, που έχει τα δικά της πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα, πάντως δε είναι δεκτική μια διαφορετικής θεσμικής «αρχιτεκτονικής»- βασίζεται σε ένα βασικό δυισμό: τη συνύπαρξη ενός πολιτειακού παράγοντα (του πρωθυπουργού) που εκφράζει τη –σχετική, έστω, λαϊκή και πάντως την απόλυτη κοινοβουλευτική- πλειοψηφία με έναν άλλον πολιτειακό παράγοντα (τον ΠτΔ), που κατά το δυνατόν εκφράζει το εθνικό όλον. Και με τη στάση του, αλλά και με τον τρόπο της ανάδειξής του.

Η δική μου πρόταση, αντίθετα, ήταν και παρέμεινε η ίδια, μονότονα επαναλαμβανόμενη σε όλες τις γραπτές παρεμβάσεις μου επί του θέματος: η εκάστοτε κυβερνητική πλειοψηφία, των 151 εν προκειμένω κοινοβουλευτικών ψήφων όσο έχουμε 300 βουλευτές, να μπορεί να παρατείνει κατά ένα ή ενάμισι έτος τη θητεία του ήδη υπηρετούντος προέδρου, που έχει καταγεγραμμένη στο πρόσωπό του την αρχική ανάδειξη με διευρυμένη συναινετική πλειοψηφία.

Στην πρότασή μου, βέβαια, μπορούν να προβληθούν κάποιες

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «ΜΜΕ και Δημοκρατία υπό τον Bolsonaro: Ένας Trump των Τροπικών;», Juliano Zeiden Benvido
- «Ο κοινοβουλευτισμός της γκαζόζας», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Θεσμική διολίσθηση χωρίς τέλος», Γιώργος Γεραπετρίτης
- «Με πλειοψηφία μεταβλητής γεωμετρίας», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Ο δικαστής ως Άγιος Βασίλης», Θάνος Παπαϊωάννου
- «Αναθεώρηση του άρθρου 32Σ για την εκλογή Προέδρου Δημοκρατίας», Πέτρος Παραράς
- «Η αναθεώρηση του άρθρου 32 - Λυδία λίθος για τις πολιτικές εξελίξεις», Χάρης Τσιλιώτης
- «Η αναθεώρηση των μειωμένων προσδοκιών», Γιώργος Σωτηρέλης
- «Η διαφωνία και η παρεξήγηση», Κώστας Χρυσόγονος
- «Η αποσύνδεση», Θανάσης Διαμαντόπουλος

Νέες δραστηριότητες του Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου – Ιδρύματος Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου

Εκδηλώσεις

- «100 Χρόνια από το Σύνταγμα της Βαϊμάρης», 14/3/19, 18:00, Ινστιτούτο Γκαίτε (Ομήρου 14-16)
- «Ζητήματα δικαστικού ελέγχου των νόμων σε σχέση με κανόνες δικαίου υπέρτερης τυπικής ισχύος (Σύνταγμα/Ενωσιακό Δίκαιο)», 19/3/19, 18:00, Αίθουσα Ρακτιβάν ΣΤΕ
- «Ο ρόλος της κοινοβουλευτικής αντιπολίτευσης», 28/3/19, 18:00, Δικηγορικός Σύλλογος Αθηνών

ενστάσεις:

Πρώτον, η υπέρμετρη επιμήκυνση της προεδρικής θητείας. Στην πραγματικότητα, ωστόσο, στην συντριπτική πλειοψηφία των περιπτώσεων η αντιπολίτευση θα προσχωρήσει σε μια συναινετική επιλογή, γνωρίζοντας πως η κυβέρνηση διαθέτει το έσχατο όπλο της μονομερούς επιμήκυνσης της θητείας του υπηρετούντος προέδρου.

Δεύτερον, ότι αντιμετωπίζει το πρόβλημα μόνον βραχυπρόθεσμα, αφού αυτό θα επανατεθεί όταν συμπληρωθεί η παραταθείσα θητεία του ΠτΔ. Επίσης σαθρό επιχείρημα. Η ιστορική εμπειρία – αλλά και η λογική- δείχνουν ότι καμία αντιπολίτευση δεν χρησιμοποιεί στρεψόδικα την προεδρική εκλογή, όταν η κυβέρνηση διαθέτει πρόσφατη λαϊκή νομιμοποίηση. Αυτό γίνεται, σχεδόν πάντα, στο δεύτερο μισό της κυβερνητικής/κοινοβουλευτικής τετραετίας, οπότε η επιμήκυνση διασφαλίζει περίπου την κανονικότητα του κοινοβουλευτικού κύκλου.

Τρίτον, τέλος, θα μπορούσε να τεθεί ο προβληματισμός εάν εξακολουθεί να είναι δυνατή η επιμήκυνση της προεδρικής θητείας, εφόσον δεν ψηφίστηκε ως αναθεωρητέο το άρθρο 30&1, που προβλέπει ότι ο ΠτΔ εκλέγεται από τη Βουλή για πενταετές διάστημα. Εκτιμώ, ωστόσο, πως και αυτό γίνεται, εφόσον κρίθηκε αναθεωρητέα η τέταρτη παράγραφος του ίδιου άρθρου, που προβλέπει εξαίρεση επιτρεπόμενης επιμήκυνσης της προεδρικής θητείας. Εκεί μπορεί να προστεθεί και η παράτασή της, με απόλυτη πλειοψηφία του συνόλου των βουλευτών, οσάκις δεν επιτυγχάνεται η απαιτούμενη για 5ετή εκλογή αυξημένη πλειοψηφία.

Πηγή: «*Liberal.gr*», 17/2/2019

Εκδηλώσεις

- «100 Χρόνια από το Σύνταγμα της Βαϊμάρης. Ποιοι είναι οι εχθροί της Δημοκρατίας σήμερα;»
14 Μαρτίου 2019, 18:00, Ινστιτούτο Γκαίτε

Το Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου – Ίδρυμα Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου και το Ίδρυμα Friedrich-Ebert-Stiftung στην Αθήνα διοργανώνουν ανοιχτή εκδήλωση με θέμα «100 Χρόνια από το Σύνταγμα της Βαϊμάρης. Ποιοι είναι οι εχθροί της Δημοκρατίας σήμερα;» την Πέμπτη 14 Μαρτίου 2019 και ώρα 18:00, στο Ινστιτούτο Γκαίτε (Ομήρου 14-16, Αθήνα).

Το Σύνταγμα της Βαϊμάρης, το οποίο τέθηκε σε ισχύ στις 11 Αυγούστου 1919, ήταν το ισχύον Σύνταγμα στη Γερμανία κατά την περίοδο της Δημοκρατίας της Βαϊμάρης (1919–1933). Το Σύνταγμα ανακήρυσσε τη Γερμανία ως προεδρευομένη κοινοβουλευτική Δημοκρατία. Το νομοθετικό σώμα εκλεγόταν με σύστημα απλής αναλογικής, ενώ θεσπίστηκε καθολικό δικαίωμα ψήφου με ηλικιακό όριο τα 20 έτη.

Το Σύνταγμα της Βαϊμάρης αναγνωρίστηκε ως το πιο σύγχρονο δημοκρατικό Σύνταγμα της εποχής του. Εμπνευσμένο από το πρόγραμμα του κυβερνώντος τότε Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Νέες δραστηριότητες του Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου – Ιδρύματος Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου

Εκδηλώσεις

- «100 Χρόνια από το Σύνταγμα της Βαϊμάρης», 14/3/19, 18:00, Ινστιτούτο Γκαίτε (Ομήρου 14-16)
- «Ζητήματα δικαστικού ελέγχου των νόμων σε σχέση με κανόνες δικαίου υπέρτερης τυπικής ισχύος (Σύνταγμα/Ενωσιακό Δίκαιο)», 19/3/19, 18:00, Αίθουσα Ρακτιβάν ΣΤΕ
- «Ο ρόλος της κοινοβουλευτικής αντιπολίτευσης», 28/3/19, 18:00, Δικηγορικός Σύλλογος Αθηνών

της Γερμανίας (SPD), υπήρξε παράδειγμα για πολλά Συντάγματα της εποχής και το πρώτο παγκοσμίως που παρείχε έναν εκτεταμένο κατάλογο κοινωνικών δικαιωμάτων.

Καινοτόμο χαρακτηριστικό του Συντάγματος της Βαϊμάρης, πέρα από τα κοινωνικά δικαιώματα, αποτέλεσαν οι διατάξεις περί δημοψηφισμάτων. Το σκεπτικό ήταν ότι χάρη στις διατάξεις αυτές η κυβέρνηση δεν θα μπορούσε να αγνοήσει την επιθυμία του εκλογικού σώματος.

Η κατάρρευση της Δημοκρατίας της Βαϊμάρης αποκτά σήμερα ιδιαίτερο ενδιαφέρον, καθώς αρκετά κράτη αντιμετωπίζουν την άνοδο του λαϊκισμού και του αυταρχισμού. Καθηγητές πολιτικής επιστήμης, συγκριτικού συνταγματικού δικαίου και ιστορίας επανεξετάζουν το Σύνταγμα της Βαϊμάρης και μελετούν μορφές συνταγματικού σχεδιασμού που μπορούν να θωρακίσουν τις φιλελεύθερες δημοκρατίες.

Τα κύρια ερωτήματα που θα τεθούν στην εκδήλωση είναι:

1. Ποια διδάγματα του Συντάγματος της Βαϊμάρης και της κατάρρευσης της Δημοκρατίας της Βαϊμάρης έχουν σήμερα σημασία;
2. Ποιες είναι οι διαφορές και οι ομοιότητες ανάμεσα στους εχθρούς της Δημοκρατίας της Βαϊμάρης και τους εχθρούς των σύγχρονων δημοκρατιών παγκοσμίως;
3. Μπορεί η συζήτηση για τη συνταγματική αναθεώρηση που ξεκίνησε στην Ελλάδα να ωφεληθεί από τη μελέτη της κατάρρευσης του Συντάγματος της Βαϊμάρης;

Πρόγραμμα

6.00 μμ. Εισαγωγικά σχόλια

Ulrich Storck, Διευθυντής του Ιδρύματος Friedrich Ebert στην Αθήνα

6.10 μμ. Συζήτηση

Michael Dreyer,

Καθηγητής Πολιτικής Επιστήμης στο University of Jena

Nadine Rossol,

Καθηγήτρια Ιστορίας στο University of Essex

Έφη Γαζή,

Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Σύγχρονης Ιστορίας στο Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου

Ξενοφών Κοντιάδης,

Καθηγητής Συνταγματικού Δικαίου στο Πάντειο Πανεπιστήμιο, Πρόεδρος του Ιδρύματος Τσάτσου

Δημήτρης Χαραλάμπης,

Ομότιμος Καθηγητής Πολιτικής Επιστήμης στο Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Τη συζήτηση θα συντονίσει η **Ξένια Κουναλάκη**, Επικεφαλής του Τμήματος διεθνών ειδήσεων της Καθημερινής

Η γλώσσα της εκδήλωσης θα είναι ελληνικά και αγγλικά με

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Νέες δραστηριότητες του Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου – Ίδρυματος Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου

Εκδηλώσεις

- «100 Χρόνια από το Σύνταγμα της Βαϊμάρης», 14/3/19, 18:00, Ινστιτούτο Γκαίτε (Ομήρου 14-16)
- «Ζητήματα δικαστικού ελέγχου των νόμων σε σχέση με κανόνες δικαίου υπέρτερης τυπικής ισχύος (Σύνταγμα/Ενωσιακό Δίκαιο)», 19/3/19, 18:00, Αίθουσα Ρακτιβάν ΣΤΕ
- «Ο ρόλος της κοινοβουλευτικής αντιπολίτευσης», 28/3/19, 18:00, Δικηγορικός Σύλλογος Αθηνών

παράλληλη διερμηνεία

Μετά την εκδήλωση θα ακολουθήσει δεξίωση στο Φουαγιέ του Ινστιτούτου Γκαίτε

- **«Ζητήματα δικαστικού ελέγχου των νόμων σε σχέση με κανόνες δικαίου υπέρτερης τυπικής ισχύος (Σύνταγμα /Ενωσιακό Δίκαιο)»**
19 Μαρτίου 2019, 18:00, Αίθουσα Ρακτιβάν του Συμβουλίου της Επικρατείας

Το Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου – Ίδρυμα Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου και η Ένωση Δικαστικών Λειτουργών Συμβουλίου της Επικρατείας διοργανώνουν ανοιχτή εκδήλωση με θέμα «Ζητήματα δικαστικού ελέγχου των νόμων σε σχέση με κανόνες δικαίου υπέρτερης τυπικής ισχύος (Σύνταγμα/Ενωσιακό Δίκαιο)» την Τρίτη 19 Μαρτίου 2019 και ώρα 18:00, Αίθουσα Ρακτιβάν του Συμβουλίου της Επικρατείας (Πανεπιστημίου 47, Αθήνα).

Ομιλητές:

Χρήστος Ράμμος, Επίτιμος Αντιπρόεδρος του Συμβουλίου της Επικρατείας. *«Το ζήτημα της σχέσης Ενωσιακού Δικαίου και Εθνικού Συντάγματος – Από την υπεροχή στην συμφιλίωση;»*

Ιωάννης Δημητρακόπουλος, Πάρεδρος Συμβουλίου της Επικρατείας. *«Το παραδεκτό των λόγων προσφυγής και αναίρεσης σε φορολογικές διαφορές, σχετικά με παραβίαση του Συντάγματος ή του ευρωπαϊκού δικαίου»*

Αντώνης Μεταξάς, Επ. Καθηγητής Ευρωπαϊκού Δικαίου, Πανεπιστήμιο Αθηνών, Επισκ. Καθηγητής, TU Berlin. *«Η αρχή της υπεροχής του ενωσιακού Δικαίου: Προς μια λειτουργική θεώρηση»*

Βαρβάρα Μπουκουβάλα, Πρωτοδίκης Δ.Δ., Δ.Ν. *«Η ελευθερία του νομοθετείν και τα όρια του ελέγχου της συνταγματικότητας και συμβατότητας των νόμων»*

Τη συζήτηση συντονίζει η κυρία **Αικατερίνη Σακελλαροπούλου**, Πρόεδρος Συμβουλίου της Επικρατείας.

- **«Ο ρόλος της κοινοβουλευτικής αντιπολίτευσης»**
28 Μαρτίου 2019, Δικηγορικός Σύλλογος Αθηνών

Ανοικτή εκδήλωση με αφορμή την έκδοση του βιβλίου της Βαρβάρας Γεωργοπούλου, «Κοινοβουλευτική αντιπολίτευση – Θεσμικές διαστάσεις και πολιτική πράξη 1975-2015», Εκδοτική σειρά του Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου: «Δοκίμια για την Πολιτική και το Σύνταγμα»)

Το Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου - Ίδρυμα Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου διοργανώνει ανοιχτή εκδήλωση με θέμα «Ο ρόλος της κοινοβουλευτικής αντιπολίτευσης», την Πέμπτη 28 Μαρτίου 2019 και ώρα 18:00, στον Δικηγορικό Σύλλογο Αθηνών (Ακαδημίας 60).

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Νέες δραστηριότητες του Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου – Ιδρύματος Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου

Εκδηλώσεις

- «100 Χρόνια από το Σύνταγμα της Βαϊμάρης», 14/3/19, 18:00, Ινστιτούτο Γκαίτε (Ομήρου 14-16)
- «Ζητήματα δικαστικού ελέγχου των νόμων σε σχέση με κανόνες δικαίου υπέρτερης τυπικής ισχύος (Σύνταγμα/Ενωσιακό Δίκαιο)», 19/3/19, 18:00, Αίθουσα Ρακτιβάν ΣΤΕ
- «Ο ρόλος της κοινοβουλευτικής αντιπολίτευσης», 28/3/19, 18:00, Δικηγορικός Σύλλογος Αθηνών

Προγράμματα

- «Ολοκληρωμένη υπηρεσία καταπολέμησης των διακρίσεων και προώθησης της κοινωνικής ένταξης των ατόμων με αναπηρία»

Ομιλητές

Χαράλαμπος Ανθόπουλος, Καθηγητής Δικαίου και Διοίκησης ΕΑΠ

Σπύρος Βλαχόπουλος, Καθηγητής Νομικής Σχολής ΕΚΠΑ

Κατερίνα Ηλιάδου, Επίκουρη Καθηγήτρια Νομικής Σχολής ΕΚΠΑ

Ακρίτας Καϊδατζής, Επίκουρος Καθηγητής ΑΠΘ, Γενικός Γραμματέας της Κυβέρνησης

Βαρβάρα Γεωργοπούλου, Δρ. Πολιτικών Επιστημών, συγγραφέας του βιβλίου

Τη συζήτηση θα συντονίσει ο **Αθανάσιος Παπαϊωάννου**, ΔΝ, Αντιπρόεδρος ΑΣΕΠ, πρώην Γενικός Γραμματέας της Βουλής.

Προγράμματα

- **Υπόεργο 2 «Εκπόνηση υποστηρικτικών εργαλείων υποέργου 1» στο πλαίσιο της πράξης «Ολοκληρωμένη υπηρεσία καταπολέμησης των διακρίσεων και προώθησης της κοινωνικής ένταξης των ατόμων με αναπηρία, των ατόμων με χρόνιες παθήσεις και των οικογενειών του που διαβιούν στην Περιφέρεια της Κεντρικής Μακεδονίας»**

Το Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου – Ίδρυμα Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου ανέλαβε να υλοποιήσει το έργο «Εκπόνηση Εργαλείων Υποέργου 1» με Αναθέτουσα Αρχή την Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία (ΕΣΑμεΑ). Αντικείμενο του έργου είναι: α) η ενίσχυση της ικανότητας των στελεχών της περιφερειακής και τοπικής αυτοδιοίκησης να ενσωματώνουν τη δικαιωματική προσέγγιση της αναπηρίας στις τοπικές κοινωνικές και αναπτυξιακές πολιτικές, μέτρα, δράσεις και προγράμματα, β) η ενίσχυση της ικανότητας συλλογικών φορέων, όπως κοινωνικοί εταίροι, σύλλογοι εργαζομένων, σύλλογοι καταναλωτών, επιστημονικοί φορείς (π.χ. επιμελητήρια) κ.α. να ενσωματώνουν τη δικαιωματική προσέγγιση της αναπηρίας στη δράση τους, γ) η ενημέρωση των στελεχών που απασχολούνται σε υπηρεσίες που προσεγγίζει μεγάλος αριθμός πολιτών και οι οποίες διαδραματίζουν κεντρικό ρόλο στην κοινωνική ένταξη της ομάδας στόχου λόγω της πληροφόρησης που παρέχουν -όπως είναι τα Κέντρα Εξυπηρέτησης Πολιτών, τα Κέντρα Κοινότητας και τα ΚΠΑ 2 του ΟΑΕΔ- σε θέματα εξυπηρέτησης/συναλλαγής ατόμων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις, δ) η ευαισθητοποίηση και ενημέρωση των επιχειρήσεων και εργοδοτικών φορέων για θέματα σχετιζόμενα με την απασχόληση των ατόμων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις (π.χ. εύλογες προσαρμογές κ.λπ.) με στόχο την προσφορά θέσεων εργασίας σε αυτά, ε) η ενημέρωση της ομάδας στόχου για τα δικαιώματά της στον τομέα της απασχόλησης και την εργασία, στη βάση των επιταγών του συντάγματος και των προβλέψεων της εθνικής νομοθεσίας, μεταξύ της οποίας περιλαμβάνεται ο ν.4074/2012 με τον οποίο η χώρα μας κύρωσε τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες, και στ) η ενεργοποίηση της ομάδας στόχου για συμμετοχή σε προγράμματα συμβουλευτικής, επαγγελματικής κατάρτισης, πρακτικής άσκησης και πιστοποίησης για ένταξη και επανένταξη στην απασχόληση.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

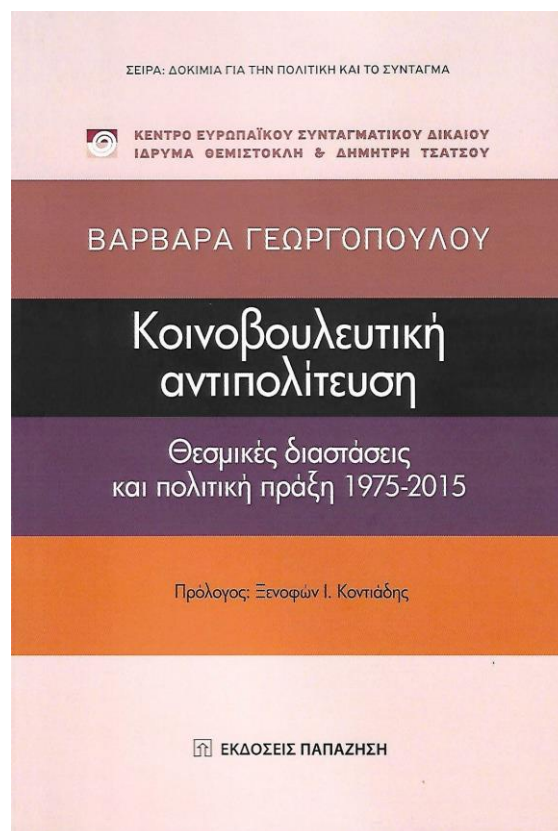
Νέες δραστηριότητες του Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου – Ιδρύματος Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου

Νέες εκδόσεις

- Βαρβάρα Γεωργοπούλου, «Κοινοβουλευτική αντιπολίτευση – Θεσμικές διαστάσεις και πολιτική πράξη 1975-2015», νέο βιβλίο στη Σειρά του Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου «Δοκίμια για την Πολιτική και το Σύνταγμα», εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2019, 279 σελ.

Νέες εκδόσεις

- Βαρβάρα Γεωργοπούλου, «Κοινοβουλευτική αντιπολίτευση – Θεσμικές διαστάσεις και πολιτική πράξη 1975-2015», νέο βιβλίο στη Σειρά του Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου «Δοκίμια για την Πολιτική και το Σύνταγμα», εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2019, 279 σελ.

Κυκλοφόρησε το νέο βιβλίο στη Σειρά του Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου «Δοκίμια για την Πολιτική και το Σύνταγμα»

«Η κοινοβουλευτική αντιπολίτευση, παρά τη μεγάλη πολιτική και θεσμική της σημασία, δεν έχει μελετηθεί στη χώρα μας. Το ερευνητικό αυτό κενό έρχεται να καλύψει το ανά χειράς βιβλίο, καταγράφοντας και αναλύοντας το θεσμικό πλαίσιο εντός του οποίου λειτουργεί η αντιπολίτευση στην Ελλάδα, όπως αυτό διαμορφώνεται από το Σύνταγμα και τον Κανονισμό της Βουλής αλλά και τον τρόπο που αυτό εφαρμόστηκε στην πολιτική πρακτική της περιόδου 1975-2015.

Η μελέτη εντοπίζει τα ελλείμματα που παρουσιάζει ο θεσμός στη χώρα μας και διατυπώνει ενδιαφέρουσες προτάσεις ισορροπώντας επιδέξια σε δύο επίπεδα.

Πρώτον, διακρίνει μεταξύ των ελλειμμάτων που οφείλονται σε θεσμικές αστοχίες και θα μπορούσαν να αρθούν με κανονιστικές βελτιώσεις και εκείνων που προκαλούνται από στρεβλές πολιτικές νοοτροπίες και πρακτικές και δεν αντιμετωπίζονται με νομικές παρεμβάσεις.

Δεύτερον, αναζητεί τη χρυσή τομή μεταξύ της ανάγκης διεύρυνσης των δυνατοτήτων της αντιπολίτευσης να επιτελέσει το έργο της και της διασφάλισης ότι δεν θα παρακωλύεται η ομαλή λειτουργία του πολιτεύματος.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Νέες δραστηριότητες του Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου – Ιδρύματος Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου

Νέες εκδόσεις

- Βαρβάρα Γεωργοπούλου, «Κοινοβουλευτική αντιπολίτευση – Θεσμικές διαστάσεις και πολιτική πράξη 1975-2015», νέο βιβλίο στη Σειρά του Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου «Δοκίμια για την Πολιτική και το Σύνταγμα», εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2019, 279 σελ.

Το βιβλίο, που αποτελεί μια γόνιμη σύνθεση των προσεγγίσεων του συνταγματικού / κοινοβουλευτικού δικαίου, της πολιτικής επιστήμης και της πολιτικής ιστορίας είναι ιδιαίτερα χρήσιμο σε όποιον επιθυμεί να μελετήσει τον θεσμό της κοινοβουλευτικής αντιπολίτευσης, που αποτελεί, όπως αποδεικνύει η συγγραφέας, καίριο πολιτικό θεσμό στο πλαίσιο του περιορισμένου συστήματος ελέγχων και ισορροπιών που υφίσταται στο ελληνικό κοινοβουλευτικό σύστημα».

(Από το οπισθόφυλλο του βιβλίου)